

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Slöjd med perspektiv på historia

Om kopplingen till historia i slöjdundervisningen i dagens grundskola

Jenny Johannesson

VT13 LHK410

Handledare: Göran Patriksson

Examinator: Viveka Torell

Rapportnummer: VT13-32

Abstract

Kandidatuppsats inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Slöjd med perspektiv på historia - Om kopplingen till historia i slöjdundervisningen i dagens grundskola

Författare: Jenny Johannesson

Termin och år: VT 2013

Kursansvarig institution: Institutionen för kost- och idrottsvetenskap

Handledare: Göran Patriksson

Examinator: Viveca Torell

Rapportnummer: VT13-32

Nyckelord: slöjd, historia, historiskt perspektiv, intervju, lärare

Sammanfattning

Problem, syfte och frågeställningar

I Lgr11 kan följande citat läsas:

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.

Liknande formuleringar och mål finns i tidigare kursplaner för ämnet slöjd och torde innebära att det finns och har funnits ett historiskt perspektiv i slöjdundervisningen. Uppsatsen syftar till att undersöka huruvida slöjdlärare undervisar sina elever historiska hantverkstekniker, om lärarna är medvetna om att de gör det och om de ser ett värde i en undervisning som främjar hantverkens historiska kontext. Frågeställningarna är följande:

Är ett historiskt perspektiv vanligt förekommande i slöjdundervisningen i grundskolan?

Finns det en medvetenhet om historiska tekniker bland slöjdlärare i grundskolan?

Ser slöjdlärare några fördelar med att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning?

Metod

Metoden som valts för denna uppsats är en kvalitativ sådan med frågeintervju som form. Nio slöjdlärare har intervjuats, varav tre av dem behöriga i hela ämnet, tre av dem behöriga enbart i textilslöjd och tre av dem behöriga i enbart trä- och metallslöjd. Intervjuerna som genomförts har varit av en ostrukturerad/semistrukturerad karaktär. De intervjuade har valts ut främst utifrån kontakter och har en spridning i landet mellan Göteborg, Stockholmsområdet, Malmö och Jönköpings län.

Analys och resultat

Efter att intervjuerna genomförts kan det konstateras att ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen är förekommande, dock inte i stor omfattning. Sju av de intervjuade slöjdlärarna har någon form av historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning, men de låter oss förstå att det snarare är undantag än regel. Det förekommer historiska tekniker i undervisningen, dock visas tendensen att de intervjuade slöjdlärarna sällan reflekterar över teknikernas ålder och ursprung. Slöjdlärarna ser dock både fördelar och nackdelar med att ha ett historiskt perspektiv på sin undervisning. Fördelar kan vara att eleverna blir mer intresserade och vill prova på olika tekniker, nackdelar kan vara att slöjden kan anses ”mossig”.

Innehållsförteckning:

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	4
2. Bakgrund	5
2.1 Begrepp och avgränsningar	6
2.2. Styrdokument	6
2.2.1 Lgr62	7
2.2.2 Lgr 69	7
2.2.3 Lgr 80	8
2.2.4 Lpo94	8
2.2.5 Lgr 11	9
2.2.6 Sammanfattande analys av kursplaner	9
3. Forskningsläge	10
4. Teoretisk anknytning	12
4.1 Knud Illeris tre lärddimensioner	12
4.2 Illeris och slöjd	14
5. Metod och genomförande	15
5.1 Urval	16
6. Resultat av intervjuer	18
7. Analys och diskussion	25
8. Slutsatser	31
9. Fortsatt forskning	32
10. Referenser	34
Bilaga 1: Mallar för intervjupersoner	
Bilaga 2: Intervjuguide	

1. Inledning:

I LGR11 och kursplanen för slöjd kan man läsa följande citat:

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.
(Skolverket, Lgr 11: 213)

Det faktum att man föreskrivit att historiska inslag skall ingå i slöjdundervisningen är dock inte helt nytt utan finns formulerat i flera av våra tidigare kursplaner för ämnet slöjd. Dock har jag personligen inga minnen av att några historiska inslag ingick i den slöjdundervisning jag själv fick under grundskoletiden.

Det finns mängder av historiska hantverkstekniker som är lämpliga inslag i dagens slöjdundervisning. Många hantverkstekniker som är en naturlig del av vårt samhälle idag förknippas kanske inte med vår historia. Eleverna känner kanske inte till dess ålder och ursprung och frågan är om lärarna är medvetna om hantverksteknikernas ursprung som de undervisar eleverna i. Eleverna kan ibland ha svårt att se syftet med att lära sig vissa tekniker och att utföra vissa slöjduppgifter då de inte ser något specifikt användningsområde för det de slöjdar. Slöjdens syfte är dock inte att tillverka ett antal bruksföremål eleverna får ta hem, utan slöjd har istället andra syften. Bl.a. skall undervisningen ”syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i olika hantverk och förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer.” Vidare ska undervisningen ”ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer, överväga olika lösningar, framställa föremål och värdera resultat” (kursplan slöjd, Lgr11: 213). Det är därför viktigt att låta eleverna ta del av det sammanhang hantverksteknikerna de utför ingår och varför vi har dessa hantverkstraditioner mitt ibland oss, för att förhoppningsvis se ett syfte i sitt slöjdande och de ställningstagande de gör i slöjdprocessen.

1.1 Syfte och frågeställningar:

Syftet med denna uppsats är att undersöka huruvida slöjdlärare undervisar eleverna i historiska hantverkstekniker, om de är medvetna om att de gör det och om de ser något värde i en undervisning som främjar kunskapen om hantverkens historiska bakgrund. Dessutom skall det undersökas huruvida slöjdlärare ger någon teoretisk presentation kring de historiska tekniker de undervisar i och dess historiska bakgrund.

Detta är ett förhållandevis outforskat område inom slöjdforskningen, och då det historiska perspektivet är ett så pass nytt inslag i slöjdundervisningen finns det risk att det glöms bort och inte ges någon större uppmärksamhet. Därför vill jag uppmärksamma det historiska perspektivet i undervisningen redan tidigt så att inte detta perspektiv faller mellan stolarna och blir en aspekt i kursplanen slöjdlärarna ej förankrar i sin undervisning.

I Kommentarmaterialet till kursplanen i slöjd i Lgr11 kan man läsa att:

Slöjdamnet levandegör olika hantverk samtidigt som det tillvaratar tekniker och formspråk som gått i arv från tidigare generationer eller som genom migration och globalisering blivit en del av vår kultur.

(Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd: 7)

Min tes är att elever har lättare att ta till sig kunskap och tekniker då de kan se hur det hänger ihop i ett större sammanhang och vilken plats hantverket har i detta. Teoretisk utgångspunkt för detta är Knud Illeris teori om tre lärdimensioner (innehållsdimensionen, drivkraftsdimensionen och samspeleddimensionen).

Frågeställningar:

Vad som ämnas ta reda på i detta uppsatsarbete är huruvida slöjdlärare i grundskolan har ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning? Är de medvetna om det historiska ursprunget till de moment och hantverkstekniker som ingår i undervisningen? Och ser de något samband och fördelar med ett historiskt perspektiv på sin undervisning? Mina frågeställningar blir således följande:

- *Är ett historiskt perspektiv vanligt förekommande i slöjdundervisningen i grundskolan?*
- *Finns det en medvetenhet om historiska tekniker bland slöjdlärare i grundskolan?*
- *Ser slöjdlärare några fördelar med att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning?*

2. Bakgrund

Bakgrunden till ämnesvalet i denna uppsats ligger i grund och botten i den ämneskombination och det personliga intresse jag har för historia. Då ämnesinriktning skulle väljas i min lärarexamen föll sig valet naturligt på, bortsett från slöjd, ämnet historia, då det redan tidigare studerats på universitetsnivå och har fått tillgodoräknas i lärarexamen. Då den nya läroplanen Lgr11 och den nya kursplanen för slöjd kom, fastnade jag personligen för det citat som ovan nämnts i inledningsfasen. Att slöjden skall bidra till att elever skall utveckla medvetenhet om hantverk och design från olika tidsperioder är inget jag direkt känt igen från den slöjdundervisning jag själv fick under min grundskoletid, eller den jag sett under mina VFU-perioder. Vid några tillfällen har någon form av historik redovisats i samband med materiallära om lin eller ull, men jag har inte kunnat påminna mig om att någon historik kring olika hantverkstekniker har nämnts. Dock är VFU-perioderna inte allomfattande då jag endast besökt skolorna i relativt korta perioder åt gången, och har aldrig fått följa en slöjdgrupps hela terminsplanering. Detta fick mig att börja fundera över huruvida detta perspektiv på slöjdundervisningen var ett nytt fenomen, i vilken utsträckning det förekommer och vad egentligen lärarna har för inställning till ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning.

Slöjd är i regel ett ämne som de flesta eleverna uppskattar och tycker om. Detta är tydligt i den Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03), vilken gjordes på Skolverkets initiativ för att få en inblick i måluppfyllelsen och utvecklingen i grundskolan under 90-talet och början på 2000-talet. I resultatet av den undersökning som gjordes för NU-03 kan man tydligt se att eleverna tycker att slöjden är rolig, men man ser den inte alltid som nyttig (Hasselskog & Johansson 2008: 15ff, Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd: 9).

2.1 Begrepp och avgränsningar:

Slöjd

Eftersom slöjd är ett ämne sedan 1969 års läroplan, Lgr69, för låg- och mellanstadiet, väljer jag att benämna ämnet kort och gott för slöjd (Hasselskog, 2010: 29). Jag är fullt medveten om att slöjdundervisningen ute i skolorna ofta fortfarande är uppdelat i textilslöjd, och trä- och metallslöjd. Då vissa lärare har kompetens i båda slöjdarterna, medan vissa bara i endera av dem, är det ibland nödvändigt att skilja dem åt. Ibland benämns även de olika slöjdarterna som hård- eller mjuk slöjd, vilka jag dock har valt att bortse från för att inte ha för många olika benämningar på samma ämne. Eftersom de slöjdlärare som enbart undervisar i en av slöjdarterna är examinerade i antingen trä- och metallslöjd eller textilslöjd, vilket det även står i deras examensbevis, har jag valt att använda mig av de benämningarna istället för hård och mjuk slöjd.

Historiskt perspektiv

Slår man på ”historia” på NE.se förklaras det som den förflutna verkligheten. Vidare beskrivs det även som den beskrivning och utforskning som görs av denna verklighet (NE.se).

Ordet ”perspektiv” betyder enligt NE.se ”genomseende” eller att ”blicka in i” och förklaras som den uppfattning man har av rumsliga förhållanden i det man ser (NE.se). På synonymer.se presenteras följande synonymer till ordet perspektiv: djup, djupverkan, avståndsförhållande; panorama, vy; utblick, överblick, horisont, synvinkel, aspekt; framtidsutsikt, framtidsmöjlighet, framtidsvy, prognos (synonymer.se). I denna uppsats används ordet perspektiv synonymt med aspekt eller synvinkel. Man hade kunnat välja att använda uttrycken historisk aspekt eller historisk synvinkel istället. Med historiskt perspektiv avses i denna uppsats att ha ett historiskt synsätt och att helt enkelt presentera och blanda in historisk kring hantverkstekniker eller praktiska moment i slöjdundervisningen.

2.2 Styrdokumentet

Slöjden som skolämne har två historiska bakgrunder då det från början var två ämnen, dvs. slöjd för gossar och slöjd för flickor, vilka dök upp under andra halvan av 1800-talet i de svenska skolorna. Till en början räknades slöjdämnen till en grupp ämnen som kallades för övningsämnen som bestod av bl.a. ämnen som teckning, musik, hemkunskap och gymnastik. I och med 1955 års undervisningsplan för den svenska folkskolan, U-55, blev slöjd i form av textilslöjd och trä- och metallslöjd för första gången ett helt obligatoriskt ämne i den svenska skolan. 1962 började den svenska skolan benämnas som *grundskolan* och 1972 var den svenska folkskolan helt utbytt mot grundskolan. I och med den nya läroplanen för grundskolan, Lgr62, fanns ett krav på att alla elever skulle prova på båda slöjdarter i minst 20 lektionstimmar. Detta innebar att i minst 20 timmar skulle pojkar undervisas i textilslöjd och flickor skulle undervisas i trä- och metallslöjd. 1969 kom det så en ny läroplan, Lgr69, och i och med denna är de båda slöjdämnen ihopslagna till ett enda ämne (Borg, 2008: 53ff; Lindström, 2008: 33ff, Hasselskog, 2010: 27ff). Jag har valt att begränsa mig till att studera kursplanerna från och med Lgr62, eftersom det var först då den svenska grundskolan instiftades, d.v.s. den 9-åriga skolform med skolplikt vi har än idag.

2.2.1 Lgr62

I kursplanen för slöjd i Lgr62 är slöjd fortfarande uppdelat i två ämnen, d.v.s. textilslöjd och trä- och metallslöjd. Kursplanen för de två slöjdarterna är även uppdelade i de tre stadierna: lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet. Vad gäller textilslöjden ligger fokus i kursplanen främst på att tillverka textila föremål, att sy för eget bruk och för hemmets behov, textil materiallära, textilekonomi och även en del textilhistoria (Läroplan för grundskolan, Lgr62).

Redan i Lgr62 finns det alltså ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen. Den exakta formuleringen i kursplanen för textilslöjd är:

Textilhistoria: Orientering om textiliernas historia, bl.a. om hemslöjd och klädedräkt i vårt land under olika tider.

(Läroplan för grundskolan, Lgr62)

Till Lgr62 finns anvisningar och kommentarer i direkt anslutning till kursplanerna. Vad gäller det textilhistoriska inslaget i undervisningen på högstadiet finns inga särskilt utförliga anvisningar. Vad som står är att undervisningen bör inriktas på svenska förhållanden och att detta moment berör hemslöjdens och klädedräktens utveckling och betydelse (Läroplan för grundskolan, Lgr62).

Kursplanen för trä- och metallslöjd innehåller, för lågstadiet och mellanstadiet bl.a. att arbeta med trä, slöjdritning i form av skisser, vissa slöjdtekniker såsom bl.a. hyvling, borring och lödning mm. Samt en del material- och verktygskännedom.

Den enda historiska aspekten på slöjdundervisningen enligt Lgr62 är man ska göra ”något om bygdens hemslöjd”. Den enda förklaring till detta som ges i kommentarerna och anvisningarna är att ”Någon tid bör här ägnas åt hemslöjden, dess betydelse och utveckling, möbelstilar genom tiderna och moderna ändamålsenlig heminredning” (Läroplan för grundskolan, Lgr62).

2.2.2 Lgr 69

I och med Lgr69 hade de båda slöjdarterna slagits ihop till ett enda ämne för låg- och mellanstadiet och undervisningen skulle ske i könsblandade grupper. I praktiken var dock slöjdundervisningen fortfarande indelad i en mjuk och en hård del, men alla elever skulle ha lika mycket trä- och metallslöjd som textilslöjd. En termin av varje slöjdart per läsår, torde ha varit det vanligaste (Hasselskog, 2010: 29).

Det som skiljer kursplanen för slöjd i Lgr69 mot den i Lgr62 är att den inte längre är lika produktfixerad och huvudmålet är inte längre att träna färdigheter. Istället har undervisningen i fokus att ”främja elevernas allsidiga utveckling genom att uppöva deras förmåga att självständigt planera och genomföra ett manuellt arbete och genom att i skapande verksamhet utveckla deras estetisk-praktiska anlag och uttrycksmöjligheter” (Läroplan för grundskolan, Lgr69).

Även här finns anvisningar och kommentarer i direkt anslutning till kursplanen, men både den och själva kursplanen i sig saknar någon form av fokus på historiskt perspektiv eller innehåll om hemslöjd. Vad som däremot framgår av kommentarmaterialet är att eleverna själva väljer vilken slöjdartens undervisning de vill delta i under högstadiet. Det anses att val bör göras utifrån elevernas intressen och förutsättningar (Läroplan för grundskolan, Lgr69).

2.2.3 Lgr 80

I kursplanen för slöjd i Lgr80 fokuseras det redan i inledningsorden på att ämnet slöjd innefattar två slöjdarter, dvs. textilslöjd och trä- och metallslöjd, men att det skall betonas att arterna har mycket gemensamt. Målen för undervisningen enligt Lgr80 är att eleverna skall utveckla sin skapande förmåga och känsla för estetiska värden genom det praktiska arbetet i textil-, trä- och metallslöjd, samt att lära sig att bedöma arbetsmetoder och arbetsresultat. Eleverna skall pröva sig fram när det gäller arbete med redskap och verktyg och utvecklar därigenom sin motorik (Läroplan för grundskolan, Lgr80).

I kursplanen står det även att eleverna skall få kännedom om slöjdens kulturarv och att studier av olika tider i samhällsorienterade ämnen skall fungera som uppmuntring till att återge och nyskapa gamla ting. Mänskliga och ekonomiska värden nämns även som viktigt. Kommunikationsmöjligheter, samt att räkna och göra ritningar är också upptaget i målen, tillsammans med ”tillfredsställelse i att lösa praktiska uppgifter samt medverka till jämställdhet”. Kursplanen har även en underrubrik som heter ”Miljö och kultur” där det anges att eleverna skall ”...studera olika levnadsförhållanden och kulturer från förr avseende kläder, ting och miljö”. I mellanstadiet fokuserar man på kunskaper kring bruks- och prydnadsföremål och dess betydelse för människans olika livsvillkor och kulturer och hantverkets utveckling och betydelse för människan. I högstadiet undersöks vad hemslöjden och annan kulturtraditioner har betytt för miljön vad gäller bruksföremål och inredning och man skall studera slöjdens kulturarv och inspireras vidare av det i sitt eget skapande (Läroplan för grundskolan, Lgr80).

2.2.4 Lpo94

1994 års läroplan Lpo94 innehåller en kursplan i ämnet slöjd som fokuserar på att ämnet bidrar till elevernas allsidiga utveckling med skapande och kommunikativa förmågor. Vidare framhävs att slöjd stimulerar och utvecklar förmågan att lösa problem, kreativitet, ansvarstagande, självständighet och nyfikenhet. Förmågor som framhävs är att kunna bedöma och värdera formgivning och funktion och att ”skapa medvetenhet om estetiska värden och att utveckla förståelse av hur materialval, bearbetning och konstruktion påverkar en produkts funktion och hållbarhet”. I syftet med utbildningen finns även följande citat angivet:

Ämnet skall lägga en grund för nytänkande och nyskapande. Utbildningen skall också, genom kännedom om slöjdtraditioner både förr och nu, ge insikter i vardagshistoria och jämställdhetsfrågor. I ett vidare perspektiv syftar slöjdämnet även till att skapa medvetenhet om olika kulturers hantverkstraditioner.

(Läroplan för grundskolan, Lpo94).

Vidare återfinns även detta:

Slöjden förmedlar också delar av kulturarvet. En utgångspunkt för detta kan vara lokala traditioner eller elevers olika kulturella bakgrund. I ämnet kan perspektivet på olika kulturer och förståelsen för olika kulturyttringar vidgas

(Läroplan för grundskolan, Lpo94).

I kursplanen för slöjd i Lpo94 är åtskillnaden i textil- samt trä- och metallslöjd i det närmaste utsuddad. Enda stället denna åtskillnad nämns är i målen för det femte skolåret där det står att eleven skall: ”kunna hantera lämpliga verktyg och redskap och genomföra arbeten i såväl textil- som trä- och metallslöjd”, men i syftet för undervisningen står det även att eleverna arbetar med Slöjdarbete i textil, trä och metall utan att påpeka att det är två olika slöjdarter. (Läroplan för grundskolan, Lpo94).

2.2.5 Lgr 11

Kursplanen för slöjd i Lgr11 är den som är rådande nu och har vissa likheter med den från Lpo94. Syftet för ämnet slöjd är bl.a. att låta eleverna i grundskolan utveckla kunskaper i olika hantverkstekniker och arbeta i olika material. Fokus läggs även på att eleverna arbetar med hjälp av olika uttrycksformer. Undervisningen skall ge eleverna en möjlighet att utveckla egna idéer och pröva olika lösningar för dessa. Framställan av föremål ingår i undervisningen men även att kunna utvärdera de resultat eleverna får. Undervisningen skall väcka nyfikenhet och stimulera både viljan och glädjen att utforska och experimentera med olika material. I ämnets syfte återfinns även det citat jag tagit fasta på för utgångsläget av denna uppsats d.v.s.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.

(Skolverket, Lgr 11: 213)

Detta är även något som återkommer i det centrala innehållet för år 4-6: ”Slöjdverksamhetens betydelse för individen och samhället, historiskt och i nutid” (Läroplan för grundskolan, Lgr11).

2.2.6 Sammanfattande analys av kursplaner

Redan i Lgr62 finns det historiska perspektivet med i form av textilhistoria och hemslöjd. Formuleringen ”Textilhistoria: Orientering om textiliernas historia, bl.a. om hemslöjd och klädedräkt i vårt land under olika tider.” vittnar om detta. Vad gäller trä och metallslöjden skall även någon tid i slöjdundervisningen ägnas åt hemslöjdens betydelse och utveckling, samt möbelstilar genom tiderna. Gemensamt för dessa två kursplaner är att det historiska perspektivet, med dräkthistoria och hemslöjd, representerat på högstadiet, samt att det rör sig enbart om svenska traditioner. Detta perspektiv saknas helt i nästkommande kursplan, Lgr69.

I kursplanen för slöjd i Lgr80 är slöjden, redan sedan Lgr69, ett och samma ämne, men man uttrycker det som att det består av två, dvs. textilslöjd och trä- och metallslöjd. Här nämns att eleverna ska ”få kännedom om slöjdens kulturarv” samt att ”...studera olika levnadsförhållanden och kulturer från förr avseende kläder, ting och miljö”. Detta gäller redan på mellanstadiet. Även på högstadiet finns ett historiskt perspektiv på undervisningen i och med att eleverna skall studera vad hemslöjd och andra kulturtraditioner har betytt för miljö samt att man skall undersöka slöjdens kulturarv och inspireras vidare av detta i sitt eget skapande.

I Lpo94 är skillnaden mellan de båda slöjdarterna textilslöjd och trä- och metallslöjd mindre tydliga och här återfinns även citatet:

Ämnet skall lägga en grund för nytänkande och nyskapande. Utbildningen skall också, genom kännedom om slöjdtraditioner både förr och nu, ge insikter i vardagshistoria och jämställdhetsfrågor. I ett vidare perspektiv syftar slöjdämnet även till att skapa medvetenhet om olika kulturers hantverkstraditioner.

(Läroplan för grundskolan, Lpo94)

Slöjden förmedlar också delar av kulturarvet. En utgångspunkt för detta kan vara lokala traditioner eller elevers olika kulturella bakgrund. I ämnet kan perspektivet på olika kulturer och förståelsen för olika kulturyttringar vidgas.

(Läroplan för grundskolan, Lpo94)

Här görs ingen begränsning till att det endast skall röra sig om svenska förhållanden, då det både kan handla om lokala förhållanden och elevers olika kulturella bakgrund.

I Lgr11 är det som sagt citatet ”Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder” (Skolverket, Lgr 11), vilken är utgångspunkten för denna uppsats, som åsyftar ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen. Och som synes så är det inget nytt att slöjdämnet skall bidra till en medvetenhet om våra slöjdtraditioner och hantverks historia, vilket är ett syfte som återfinns i Lgr62, Lgr80, Lpo94 och nu senast i Lgr11.

3. Forskningsläge

Skolämnet slöjd är ett relativt litet forskningsområde i Sverige. Endast tre professorer i slöjd finns i hela Norden, varav en är i Sverige, och de övriga i Norge och Finland. För att undersöka forskningsläget kring skolämnet slöjd, och hitta aktuell och relevant forskning för denna uppsats har sökning skett i ett antal relevanta databaser. ERIC, gunda, libris och avhandlingar.se är de som främst använts. Forskning som angränsar till just mitt forskningsområde med slöjd inslag av historia lyser med sin frånvaro. Nedan ges en genomgång de akademiska avhandlingar som berör skolämnet slöjd som har lagts fram och publicerats de senaste decennierna. Detta görs för att presentera den forskningstradition som finns kring slöjdämnet och för att sätta min forskning i ett större sammanhang. Ett relativt litet antal akademiska avhandlingar som inriktar sig på skolämnet slöjd har hittats. I Sverige är det under de senaste 20 åren som det har avlagts ett antal avhandlingar inom ämnet slöjd, främst vid Göteborgs, Umeås och Linköpings universitet.

Slöjdforskning i Sverige har främst utgjorts av forskning kring ämnet slöjd i sig, vad det har för roll i skolan, betydelse för elever och i vårt samhälle, slöjdlärare och deras förhållningssätt, samt slöjdläroplanens historia, bakgrund och utveckling. Slöjdämnet historia är ett tema som även representeras i de flesta akademiska avhandlingar på temat slöjd. K. Borgs *Slöjdämnet i förändring 1962-1994* från 1995, vilken är författarens licentiatuppsats koncentrerar sig helt på slöjdämnet historia. Syftet med denna uppsats är att beskriva slöjdämnet i grundskolan under åren 1962-1994 och att söka efter slöjdämnet kärna. Borg konstaterar att slöjdämnet kärna ligger i ”att göra något i slöjdens material”, ”idén om slöjddandets process” och ”de sinnliga upplevelsernas betydelse” (Borg 1995).

En historisk undersökning av slöjdläraryrket gjordes även redan 1992 då B-M. Berges avhandling *Gå i lära till lärare : En grupp kvinnors och en grupp mäns inskolning i slöjdläraryrket* gavs ut vid Umeå universitet. Avhandlingen har som syfte att beskriva och analysera vad utbildningen av slöjdlärare betyder socialt och kulturellt bl.a. genom att titta på manligt och kvinnligt inom slöjdläraryrket. Författaren visar på att textilslöjdläraryrket, vid denna tid, var typiskt kvinnligt, och trä- och metallslöjdläraryrket mer manligt, samt att även de olika utbildningarna var vitt skilda och vid tiden för avhandlingen låg på olika studieorter, vilket författaren framhåller som en tydlig indikation på att en tydlig särskilnad fortfarande finns mellan de olika slöjdarterna som ryms i ett och samma skolämne.

Även vid Uppsala universitet har det producerats en avhandling på det utbildningshistoriska temat. A. Holmberg disputerade 2009 med avhandlingen *Hantverksskicklighet och kreativitet – Kontinuitet och förändring i en lokal textilläraryrket 1955-2001*, en beskrivning och undersökning av textilläraryrket vid Uppsala universitet under åren 1955-2001 (Holmberg 2009).

Slöjdämnet i fokus har bl.a. M. Johanssons avhandling från 2002, *Slöjdpraktik i skolan – hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap*. Johansson är även den enda professorn i ämnet slöjd med professur i Sverige (Göteborgs universitet), Norge (Högskolan i Telemark) och Finland (Åbo akademi, Vasa). Avhandlingen är en empirisk studie av slöjd i svensk grundskola med syftet att analysera och beskriva slöjdverksamheten och dess aktiviteter i grundskolan. Några övergripande slutsatser Johansson kommer fram till om aktiviteter i slöjdpraktik i denna avhandling är att slöjdverksamheten kännetecknas av språklig och icke-verbal interaktion. Eleverna löser problem genom social interaktion och att slöjdarbetet inte är ett ensamarbete. Slöjddaktiviteterna utvecklas i interaktion med både andra personer, situation och omgivning. Slöjdverksamhet kännetecknas även av att verktyg, arbetsredskap och maskiner finns till som hjälpmedel och stöd för elevernas tanke när de arbetar. Slöjdverksamheten kännetecknas även av att ritningar, skisser, arbetsbeskrivningar och bilder finns som hjälpmedel och stöd för tankar och resonemang kring den färdiga slöjdprodukten (Johansson 2002).

Tidigare nämnda Borg doktorerade 2001 med sin avhandling *Slöjdämnet – intryck, uttryck, avtryck* vid filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet. Syftet med denna avhandling är att undersöka hur slöjdämnet upplevs syftar till/var tänkt av de som författat läroplanerna, slöjdlärarna och eleverna själva. Fokus ligger bl.a. på att undersöka vad eleverna minns av slöjden, och vad de anser att den haft för betydelse, när eleverna blivit vuxna individer. Resultatet av författarens studier visar bl.a. att de vuxna individerna i stort har goda minnen av sin slöjdundervisning och att det starkaste minnet är att de tyckt det varit tillfredsställande att få ta hem ett färdigslöjdat föremål. Slöjdämnets status ses dock lite olika på, då vissa f.d. slöjdelever ser slöjd som ett omodernt och onödigt ämne, medan vissa menade att slöjdämnet har en större betydelse för individens utveckling. Författaren tycker sig även kunna se tre perspektiv på slöjdundervisning, dvs. slöjd som teknik, slöjd som kultur och slöjd som bidrar till en formell bildning (Borg 2001).

E. Mäkeläs avhandling *Slöjd som berättelse – om skolungdom och estetiska perspektiv* från 2011 kopplar ihop slöjd och estetik. Denna avhandling har en utgångspunkt i slöjdestetik och att skolämnet slöjd är ett estetiskt ämne. Frågeställningarna koncentrerar sig på vad unga

berättar om slöjd, vilka estetiska resurser som tas i bruk och hur man kan beskriva den relation som finns mellan elevernas berättelser och de estetiska resurser som finns. De slutsatser författaren kommit till är att begreppet estetik inte har några gränser och han ifrågasätter även hur väl han lyckats förmedla en förståelse av detta begrepp. Vad han däremot kan konstatera är att elevernas syn på de estetiska aspekter som finns i slöjden, inte överensstämmer med vad skolverket formulerar.

2010 kom en avhandling från Göteborgs universitet av P. Hasselskog med namnet *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen*. I denna avhandling är det slöjdläraren som står i centrum. Syftet med avhandlingen är att synliggöra och analysera slöjdlärares olika förhållningssätt i sin undervisning och vad det innebär för elevernas förutsättningar att lära. Författaren har kunnat konstatera tre dominerande förhållningssätt bland de lärare som ingått i studien, dvs. en kategori som fokuserar på att instruera för nästa steg i arbetet och att som lärare själv ta initiativet till arbetets gång, en kategori som fokuserar på elevernas förståelse genom att föra en dialog, förklara, och motivera i den elevkontakt som sker vilket innebär att både lärare och elev för initiativet, samt den kategori lärare som fokuserar på att låta eleverna själva genomföra sina arbeten där den enda stöttning i processen är att läraren gör det eleven ber om vid behov. Initiativet ligger då främst hos eleven som jobbar mycket självständigt (Hasselskog 2010).

4. Teoretisk anknytning

4.1 Illeris tre lärddimensioner

Danske Knud Illeris är forskare och professor och har främst koncentrerat sig på forskning kring lärande. År 2001 kom första utgåvan av boken *Lärande* där författarens teori kring lärandets processer och dimensioner presenteras. Illeris menar att allt lärande omfattar två skilda processer som dock båda måste vara aktiva för att människan ska kunna lära sig något. I regel fungerar de samtidigt, och ses därför oftast inte som två, dock sker det ibland med en viss förskjutning i tid. Den första processen är den som består av det *samspel* mellan individen och omgivningen som pågår hela tiden då vi är vakna, och som vi kan vara mer eller mindre uppmärksamma på. Illeris menar att det faktum att vi är uppmärksamma eller fokuserade på något är av stor relevans vid lärande. *Tilläggnelsen* är sedan den andra processen som utgörs av den individuella (psykologiska) bearbetningen av impulser och påverkan i samspelet. Tilläggnelsen kan innebära att de nya impulserna man får, knyts ihop med vad man fått ut av tidigare lärande (Illeris 2006: 37f).

I varje läroprocess, ingår både omvärld och individ i ett samspel. Samspelsprocessen påverkas av de förhållanden av vad som är av mellanmänsklig och samhälllig karaktär och är beroende av omgivningen och av tid och plats. Skillnader i vad vi kan lära oss är även beroende av kultur och region. Däremot är de förhållanden som påverkar och bestämmer tilläggnelseprocessen av biologisk karaktär, och ligger enbart hos individen (Illeris 2006: 38).

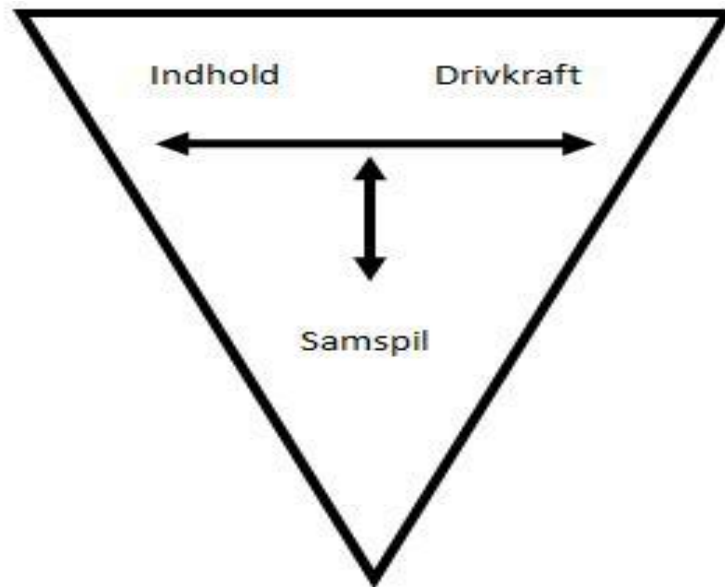
Illeris kategoriserar även in tre olika lärddimensioner. Dessa är innehållsdimensionen, drivkraftsdimensionen och samspelsdimensionen. Dessa tre dimensioner är direkt beroende av varandra. Innehållsdimensionen och drivkraftsdimensionen berör den individuella tilläggnelseprocessen, medan samspelsdimensionen handlar om samhälleliga och sociala

aspekter av lärandet. Illeris grundläggande tes är att allt lärande involverar samtliga av dessa tre dimensioner och att hänsyn skall tas till dem om man skall nå en tillfredsställande förståelse eller analys av olika lärosituationer (Illeris 2006: 41).

Innehållsdimensionen består av det man lär sig, både kognitivt och motoriskt. Kognitivt lärande syftar till kunskaper, förståelser, tänkande, åsikter, insikter, kvalifikationer, attityder och minne, men även till språkliga och matematiska färdigheter. Motoriska färdigheter är exempelvis att cykla, gå, såga, sticka eller åka skridskor. Illeris har valt ut tre signalord som får symbolisera innehållsdimensionen och dess är *kunskap*, *förståelse* och *färdigheter*. Det är genom innehållsdimensionen som den lärandes insikt, förståelse och kapacitet utvecklas, d.v.s. det som den lärande vet, förstår och kan och man strävar efter att skapa mening och att bemästra färdigheter och får genom detta en möjlighet att hantera de praktiska utmaningarna man ställs inför i livet (Illeris 2006: 41ff).

Lärandet består även alltid av ett objekt och ett subjekt, då det alltid är någon eller några som lär sig något, och det är alltid tillägnelsen av något som utgör innehållselementet i lärandet. För att det skall kunna ske en tillägnelse måste det dock finnas en drivkraft bakom allt lärande i form av exempelvis intresse, motivation och vilja. Om vi känner oss otillfredsställda, nyfikna eller osäkra strävar vi efter att skaffa ny kunskap, större förståelse eller att tillägna oss nya färdigheter just för att återskapa den balans som blivit ojämn. Innehållsdimensionen och drivkraftsdimensionen aktiveras då samtidigt av impulser från samspelsprocessen mellan omgivning och individ. Detta innebär att det man lär sig alltid präglas av karaktären av de psykiska engagemanget som uppstår. Det kan exempelvis handla om att man lär sig beroende på lustkänsla eller tvångskänsla och blir då en del av själva lärandet. Illeris tre signalord för drivkraftsdimensionen är *motivation*, *känsla* och *vilja* (Illeris 2006: 38ff).

Samspelsdimensionen berör det samspel som finns mellan individen och den sociala och materiella omgivningen. Samspelsdimensionen agerar på två olika nivåer, dels den sociala som kan utspela sig i exempelvis ett arbetslag eller i ett klassrum, och dels på den samhällsrelaterade nivån. Signalorden för samspelsdimensionen är *handling*, *samarbete* och *kommunikation*. Dessa tre begrepp är väsentliga i utbytet och relationen vi har till vår omvärld och samtidigt integrerar den enskilde i sociala sammanhang. Man kan se det som att samspelsdimensionen utvecklar den lärandes socialitet och förmågan att engagera sig och fungera i socialt samspel (Illeris 2006: 43).

Figur 1. Illeris tre lärdimensioner

Illeris har ställt upp sina tre lärdimensioner i en figur som utgör en triangel. Innehållsdimensionen och drivkraftsdimensionen, som handlar om den individuella tillägnelseprocessen befinner sig längst upp i modellen, medan samspelsdimensionen, som berör samhälleliga och sociala aspekter av lärandet, befinner sig nedtill. Ibland omramar en cirkel ovanstående triangel, och cirkeln avspeglar då ett yttre samhälleligt sammanhang, som på ett generellt plan kan ha betydelse för möjligheterna för lärande (Illeris 2006: 41f).

4.2 Illeris och slöjd

Applicerar man Illeris tre lärdimensioner på slöjdundervisningen kan man konstatera att innehållsdimensionen består av det man lär sig, som exempelvis att brodera, tova, knyppla, borra och hyvla, men även bl.a. att analysera, motivera, och dokumentera. Drivkraften i sin tur kan utgöras av flera olika krafter, såsom motivation, vilja eller intresse. Ett exempel på detta skulle exempelvis kunna vara om man har ett särskilt stort intresse för vikingatiden eller medeltiden, och därmed skulle vilja lära sig att nålbinda eller brickväva band eftersom detta var någonting man gjorde under dessa tidsperioder. Ett personligt historiskt intresse kan då bli en motiverande drivkraft i lärprocessen. Det kan även vara så att man som elev har lättare att se syftet och nyttan med vad de gör i slöjden genom att få ett historiskt och kulturellt sammanhang till det de gör, och får därmed en drivkraft. Detta resonemang är något jag återkommer till.

Inför detta uppsatsarbete har få exempel på tidigare forskning där Illeris tre lärdimensioner applicerats på slöjd och slöjdundervisning hittats. Ett litet antal uppsatser på temat lärande i slöjd där Illeris har figurerat har dock framkommit.

2010 lade Brickman-Stühl och Hedin fram en uppsats vid lärarprogrammet vid Göteborgs universitet som utreder slöjdprocessen. Författarna har som syfte att i sin uppsats undersöka ett antal pedagogers syn på skolämnet slöjd som ett formellt bildningsverktyg. Som övergripande frågeställning har de: *Hur ser några pedagoger inom grundskolan på slöjd som formellt bildningsverktyg?*. Författarna har uppmärksammat det faktum att fler och fler elever inte uppnår målen i matematikämnet och vill därför undersöka eventuell samverkan mellan

matematik och slöjd genom att intervjua lärare som undervisar i slöjd och matematik. Författarna till denna uppsats presenterar Illeris tre lärdimensioner och vad de innebär, dock utan att tydligt applicera denna på resultaten i sin undersökning, vilket hade varit av intresse. Resultatet de kommer till är att en ämnesintegrering mellan slöjd och matematik är önskvärd hos de lärare som ingår i undersökningen och att bristen på tid är största hindret för ämnesintegrering i undervisningen. Någon koppling mellan ämnesintegrering och Illeris tre lärdimensioner presenteras dock ej (Brickman-Stühl & Hedin 2010).

En annan uppsats, även från Göteborgs universitet och 2010, syftar till att undersöka hur IKT (informations- och kommunikationsteknik) kan vara till hjälp för elevernas lärande i slöjden. Författarens frågeställningar är följande:

-Hur skulle IKT kunna användas som ett didaktiskt hjälpmedel i slöjden för att synliggöra elevers lärande?

-Hur upplever eleverna att IKT kan hjälpa dem att lära sig i slöjden?

Författaren Myrne kopplar sin undersökning till Illeris forskning med de tre lärdimensionerna, och påpekar även att Illeris menar att det inte finns något automatiskt samband mellan lärande och undervisning, men att det finns en strävan framför allt hos yngre barn, att förkroppsliga lärandet. Författaren menar även att det i varje klassrum finns lika många lärosätt som det finns elever. Vi människor kan lära oss på olika sätt, men det finns, för varje individ, vissa sätt som bättre främjar just vår inläring (Illeris 2006, Myrne 2010: 4).

Myrne har med hjälp av tio samtalsintervjuer med elever och kompletterande deltagarobservationer sökt nå svar på huruvida IKT kan vara till en hjälp för att elever ska få syn på det egna lärandet i slöjden. Myrne menar att hon tydligt kan se att de tre lärdimensionerna är närvarande i lärandet, i sina intervjuer med eleverna. Ett exempel på detta är en elev som får frågan hur hon lär sig saker i skolan och svarar att hon skriver ner det flera gånger för att komma ihåg. När hon får frågan hur hon lär sig saker på fritiden påpekar hon att det inte är svårt eftersom det är ”roliga saker”. Här kan man tydligt se hur drivkraften och innehållet spelar in i läroprocessen. Författaren påpekar även att man inte kan begränsa sitt lärande enbart till skolan, utan att man som lärare även borde vara mer medveten om vad eleverna lär sig på sin fritid, vilket styrker både genom Illeris och Säljö. De menar att det kan bidra till en större helhet i lärandet (Illeris 2006, Myrne 2010, Säljö 2008).

5. Metod och genomförande

För att kunna besvara de frågeställningar som satts upp för denna uppsats har en kvalitativ undersökningsform valts då syftet har varit att tolka och förstå det resultat som getts, istället för att generalisera. I en kvalitativ undersökningsmetod försöker man beskriva den enskilda fallet, snarare än att ge en allomfattande sanning. Denna typ av forskning kallas även för idiografisk forskning (Stukát 2011: 36).

Samtliga intervjuer kommer att presenteras helt anonymt enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer, då relevansen ligger i hur läraren arbetar och väljer att svara, och inte i vem i fråga personen är.

De intervjuade har alla i förväg fått reda på att intervjun redovisas anonymt och har även fått informationen redan inledningsvis om att man kan tacka nej, när som helst avbryta intervjun eller välja att inte svara på specifika frågor. Ingen har dock valt att avbryta intervjun eller avböjt från att svara på vissa frågor. Sju av intervjuerna har skett via ett möte vid lärarens arbetsplats eller i lärarens hem och två av intervjuerna har, pga. logistiska skäl gjorts via telefon. Lärarna har alla haft möjlighet att läsa eller få uppläst frågorna i förväg, eller få en snabb förklaring om vad intervjun skulle handla om. Samtliga intervjuer har spelats in med diktafon och finns transkriberade. I telefonintervjuerna har högtalartelefon använts. Vid intervjuerna har en intervjuguide använts, vilken återfinns i bilaga 2.

Tanken med intervjuguiden var att användas som en sk. ostrukturell eller semistrukturell sådan, dock resulterade intervjuerna i att bli något strukturerade och manusbunda inledningsvis. Intervjuerna blev dock mer och mer ostrukturerade och avslappnade för var gång intervjuguiden användes. I en ostrukturerad eller semistrukturell intervju är den som intervjuar medveten om vilket ämnesområde som syftas att täckas in, men ställer frågorna i den ordning situationen påbjuder. En sådan intervjuguide är oftast uppställd som en checklista med ett antal teman på ämnen som skall undersökas och frågas om. Man har i regel några huvudfrågor som ställs, varpå dessa efterföljs med frågor av karaktären: "Hur menar du då?" och "Kan du berätta mer?". Denna intervjumetod lämpar sig särskilt då man kan få en "fyllig" information och de följdfrågor man ställer hjälper till att få svaren fördjupade och väl utvecklade (Stukát, 2011: 44). Intervjuerna i denna uppsats har alla tagit mellan nio och 37 minuter att genomföra.

Intervjun har haft som mål att så mycket som möjligt ske i samtalsform med så korta och lättförståeliga frågor som möjligt, utan allt för akademisk jargong och utan förhörstendenser. Det har även genomförts en testintervju med en person som tidigare arbetat som textilslöjdlärare för att undersöka huruvida intervjuformen och frågorna fungerade.

5.1 Urval

De intervjuade är nio till antalet, varav tre är behöriga i båda slöjdarterna, och två av dem undervisar i trä- och metallslöjd och en i textilslöjd. Tre är behöriga i enbart textilslöjd och tre undervisar i trä- och metallslöjd. En av trä- och metallslöjdlärarna är obehörig, men personen i fråga har dock läst 90hp slöjd vid Umeå universitet, men saknar terminerna med allmänt utbildningsområde. Personen i fråga jobbar emellertid som slöjdlärare idag, och har flera års erfarenhet av det, vilket innebär att personen är i målgruppen för intervjun och får alltså ingen särställning eller speciellt fokus pga. detta. Geografiskt rör det sig om fem slöjdlärare i Göteborgsområdet, två slöjdlärare verksamma i Jönköpings län i Småland, en i Stockholmstrakten och en i Malmö stad. Lärarna är emellan åldrarna 29 och 65 år och det rör sig om fem kvinnor och fyra män.

De intervjupersoner som valts till denna undersökning har valts utifrån flera olika aspekter. Antalet, nio stycken, har valts för att få ett så stort material som har varit möjligt anpassat till uppsatsens omfattning och den tid som funnits till förfogande. Det finns inget fokus på genus i denna uppsats, varpå de intervjuades genus och könstillhörighet inte alls tagits särskild

hänsyn till. Intervjupersonerna har främst valts ut utifrån tillgång och inte utifrån genus. Utan att heller lägga något särskilt fokus på ålder eller geografiskt område i uppsatsens syfte och frågeställningar har ändå en spridning i ålder och en så stor spridning geografiskt som möjligt ändå eftersträvat, för att undvika att ett helt homogent underlag. Hade de intervjuade personerna alla varit i samma generation och gjort sin utbildning i samma period vid samma universitet, hade sannolikheten för likartade svar varit större. Istället har syftet vara att få ett intervjuunderlag med möjlighet till så stort mångfald som möjligt. Slöjden är ett ämne idag, men min erfarenhet säger mig dock att ute i skolorna är det fortfarande en åtskillnad i textilslöjd och trä- och metallslöjd då eleverna läser en termin av vardera per läsår. Därför har jag försökt representera båda slöjdarterna lika mycket i min undersökning utan att fokusera på några direkta skillnader.

De intervjuade lärarna representerar sju olika grundskolor och har hittats genom kontakter på ett eller annat sätt, t.ex. genom tidigare VFU-platser men även på slöjdrelaterade forum på internet. Enligt Esaiasson et.al. (2007) finns det tre allmänna råd när man skall välja intervjupersoner. Man skall tänka på att välja främlingar, ett relativt litet antal sådana och man skall undvika ”subjektiva” experter. Författarna påpekar att det kan vara svårt att hålla vetenskaplig distans till en person man känner på ett personligt plan då den som intervjuar kan finna det pinsamt att ställa detaljerade och ingående frågor. Den som i sin tur blir intervjuad av någon man känner kan känna sig mer eller mindre obekvämt med att svara ärligt och personligt, och kan även riskera att förutsätta att den som intervjuar redan tidigare vet svaret och kommer läsa in mer i intervjun än vad som faktiskt sägs (Esaiasson et.al., 2007: 291f). I detta fall har författaren varit ytligare bekant med flera av sina intervjuobjekt, men inte funnit några svårigheter att hålla sig vetenskaplig då frågorna i intervjun inte haft någon känslig eller ”pinsam” karaktär. En fördel man kan dra av att ha viss tidigare bekantskap är dock att den som intervjuar kan utstråla förtroende och den intervjuade kan komma att trivas i den personliga stämning som blir och därför inte ha några problem med att svara ärligt på frågorna.

En stävan har funnits att få en sådan jämn fördelning som möjligt mellan slöjdarterna. De lärare som har intervjuats har varit yrkesverksamma från i mindre än ett år till 42 år. Inte heller här har det lagts något fokus vid antal yrkesverksamma år i problemställningen. Att det dock visat sig vara sådan skillnad ger även det en bredd åt underlaget. Ingen hänsyn har hellre tagits till eventuellt andra ämne, då de flesta slöjdlärare av den något äldre generationen saknar kompetens i annat ämne, då de är ettämneslärare i antingen textilslöjd eller trä- och metallslöjd. För att skilja lärarna åt har de benämnts med en bokstavs- och sifferkombination som åsyftar vilken behörighet de har. De slöjdlärare som är behöriga i hela slöjdamnet benämns med ett S först i benämningen, åtföljt av en siffra som avser i vilken kronologisk ordning intervjun har skett, och även en eventuell bokstavskombination efter siffran som klargör vilken slöjdart undervisar i, dvs TM (trä- och metall) eller TX (textil). De slöjdlärare som enbart är behöriga i en av slöjdarterna benämns med TL eller TX vilket åtföljs av en siffra för den kronologiska ordningen. För en mer specifik information kring de olika slöjdlärarna hänvisas till bilaga 1.

6. Resultat av intervjuer

I kommande avsnitt presenteras det resultat som nåtts av de nio intervjuerna som genomförts. Val av citat har gjorts utifrån flera aspekter. Främst handlar det om att presentera de citat som är mest representativa och åsikter som är mest förekommande och för de intervjuade slöjdlärarna gemensamma. Vid upplevelser och åsikter som skiljer sig nämnvärt från övriga svar på intervjuens frågor har även de redovisats för att täcka in hela svarsbilden.

Intervjuguiden återfinns i bilaga 2 och har utformats på ett semistrukturerat/ostrukturerat sätt. Detta innebär att intervjuguiden består av många frågor, både ja- och nej-frågor och mer öppna frågor, som lämnar mer utrymme för den intervjuade att prata fritt. Intervjuerna har emellertid tagit olika spår beroende av hur personerna har svarat på vissa frågor, och i varje intervju har flera frågor kunnat uteslutas pga. hur den intervjuade har svarat på tidigare frågor. Intervjun inleddes med ett antal ”uppvärmande” frågor, mer allmänna sådana med fakta om den intervjuade läraren, med syftet att lära känna den intervjuade och skapa förtroende.

I inledningen av intervjun bads den intervjuade att i korta drag redogöra för de hantverkstekniker som är mer vanligt förekommande och fokuserade på i slöjdundervisningen i de årskurser som slöjdläraren arbetar i. Detta gjordes för att få en inblick i lärarens terminsplanering och helt enkelt vilka tekniker som förekommer. Tanken med detta var att sedan jämföra resultatet av denna fråga med den om huruvida det förekommer några historiska eller gamla tekniker i lärarens slöjdundervisning, för att se tendensen i hur pass medvetna lärarna är om olika teknikers ålder och härkomst. De vanligaste förekommande teknikerna som främst uppmärksammades var bl.a. maskinsömnad, stickning, virkning, sågning, sammansättningar, urholkning och broderi, men även en del arbete med metall och knyppling. Kronologiskt sett i intervjun, lästes därefter ett citat upp för intervjun. Citatet är, som även tidigare redovisats, följande hämtat ur kursplanen för slöjd i Lgr11:

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.

(Skolverket, Lgr 11: 213)

Därefter ställdes frågan om den intervjuade kände igen detta citat. Samtliga nio intervjuade lärare kände igen citatet. En av de intervjuade lärarna, TM5, är osäker på om citatet är hämtat ur den senaste läroplanen, Lgr11, eller den föregående, Lpo94, men konstaterar efter lite funderande att det är från Lgr11. Som tidigare nämnts i kapitel 3, har det redan i tidigare kursplaner funnits ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen på ett eller annat sätt. I intervjun tillfrågades lärarna om de kände igen liknande mål och syften i citatet ovan i tidigare kursplaner. Fem av de nio lärarna gör det på ett eller annat sätt, medan två av lärarna är så pass nyutexaminerade att de inte jobbat med tidigare kursplaner och gör det alltså inte. En av lärarna tillhörde en form av testskola till Lgr11, och jobbade alltså efter den redan under det sista året då Lpo94 var gällande. Dock spekulerar hon ändå i att det säkerligen stod något liknande i den.

Då slöjdlärarna får fundera över vad citatet innebär är det flera som tänkt extra på det. Flera upplever citatet som svårt och TM6 uttrycker det så här:

Ja, men det är ett svårt citat. Ett mycket svårt citat att leva upp till (Intervju TM6).

Det uttrycks även att det innebär för stora krav på slöjdlärarna och TX9 säger:

Det innebär höga krav tror jag. För att man hinner inte. Om man hade fem elever per grupp skulle man hinna med, men det går inte med 15 elever (Intervju TX9).

TM5 är också av åsikten att det är ett stort perspektiv att ta, men menar samtidigt att en del slöjdlärare kanske stressar upp sig lite i onödan:

Det är jättestort och jag tycker nästan att det är för stort. Man ska skapa medvetenhet, ja, men man behöver ju inte beröra alla kulturer och alla tidsåldrar och alla traditioner för att skapa en slags medvetenhet om att det finns slöjd i olika länder och på olika nivåer. Så man behöver nog inte känna sig så stressad över det egentligen att man inte berör allt.

...

Att det är många lärare som blir stressade. Men jag tror på ett sätt att det inte påverkar slöjden så mycket, men det beror nog på att kanske vissa slöjdlärare brister i sitt uppdrag att de inte tar till vara på som står i läroplanen. Vissa kanske helt enkelt struntar i det, vissa kanske tycker att det är för svårt, och vissa gör något försök utifrån hur de tolkar det kan jag tänka mig. De gör något slapphänt projekt. Men det är ju som luffarslöjd också. Man pratar om luffarslöjd, varför heter det luffarslöjd och vilka har gjort det här med trådslöjd eller trådtjack, vilka är det som hållit på med, och helt plötsligt så pratar man då om traditioner och kultur. Så egentligen tror jag att det finns med naturligt i slöjden. Det tror jag. Därför tror jag att det inte har förändrats så mycket på ett sätt heller (Intervju TM5).

S1TM spekulerar i vad det skulle kunna innebära för slöjdundervisningen, och vad tanken bakom citatet troligtvis är:

Det innebär nog att man kan verklighetsförankra och historieförankra ett projekt på ett annat sätt. Eller det skulle kunna innebära det. Det är väl det som är tanken. Att man ska få inte bara i nuläget utan även att man pratar om hur man gjorde förr och sådär (Intervju S1TM).

Vidare tillfrågas de intervjuade om det förekommer några historiska tekniker i deras slöjdundervisning. Av nio tillfrågade svarar åtta av dem mer eller mindre ja direkt. S1TM menar att det garanterat gör det och funderar över om inte allt egentligen är gammal:

Själva allt det är såga och... Nu håller vi på med läder så då är det ju sadelmakarsömmen och hur man använde syl och allt inom lädret egentligen tror jag. Allt är nog gammalt (Intervju S1TM).

Både TM4 och S3TM är inne på samma spår och S3TM uttrycker det så här:

Ja, det gör det ju. Det gör det väl alltid tänker jag, fast jag tror inte att eleverna vet om det. Och det är knappt att jag vet om det heller. Men det är inget jag kan säga på rak arm, som sagt jag vet knappt själv hur gamla teknikerna är, men jag kan tänka mig att urholkning är ett gammalt sätt att göra slevar och skålar på (S3TM).

TM5 däremot menar att det bortsett från ett projekt han i en sjunde klass genomför nu, där eleverna får kopiera och bygga en vikingatida kista, inte gör det. När jag dock påminner

honom om att han nämnt att han genomför både svep och luffarslöjd, och ifrågasätter om inte det är gamla tekniker, svarar han att jag givetvis har rätt.

Flera av slöjdlärarna funderar på vad som egentligen menas med gammalt. Om jag då jämför de svar som givits på frågan om det ingår några historiska tekniker i slöjdlärarnas undervisning är det en del tekniker som nämnts som vanligt förekommande som lärarna inte direkt påtalar som historiska. Tre av de tillfrågade slöjdlärarna som undervisar i textilslöjd nämner knyppling som en gammal teknik. Två av dem som nämner stickning och virkning som historiska tekniker. Andra tekniker som benämns som historiska är lapptechnik, tovning, sinkningar och nålbindning.

Nästa huvudfråga i intervjun är om slöjdläraren på något sätt har någon historisk genomgång av de olika teknikerna eller momenten som ingår i undervisningen. På denna fråga svarar sju av nio lärare att de gör det, men inte varje gång. De som inte gör det, S2TX och S3TM har olika anledningar att göra det. S3TM menar att han inte hunnit med att få ett sådant perspektiv på undervisningen då han inte varit yrkesverksam i fullt ett år ännu. S2TX uttrycker det så här:

Nej... Nej, det har jag inte gjort. Men jag kanske borde göra det, för om jag gör det kanske jag får ännu fler som vill testa på det. Och inte bara sy sin jädra mjukisbralla (Intervju S2TX).

Vidare spekulerar hon i varför hon inte gör det med dessa ord:

Det är nog för att jag själv inte känner att jag har inte tillräckligt med kunskap själv om det. Jag tycker att om jag snacka om det vill ju kunna svara på följdfrågor. Och det är väl egentligen... skulle jag bara ta och läsa på om det här, då hade jag nog varit mycket mer sugen på att faktiskt lära ut om det. Men som det är just nu känner jag att jag inte har tillräckligt med kunskap om det själv då känns det lite skrämmande att faktiskt prata om det och då få en fråga och känna att "oj!". En fråga är väl ok att säga att det ska jag kolla upp, men så kanske det blir att "å nej, där kom tredje frågan" (Intervju S2TX).

De lärare som har någon form av historisk genomgång till olika tekniker och moment nämner bl.a. drivning, urholkning, sinkning, broderi och knyppling. TX8 berättar:

Men däremot brukar jag prata lite om t.ex. broderi, eftersom åttorna broderar på tyg som de syr örngott av, och då var den en som frågade faktiskt "varför gör vi det här?". "Det är ju för att ni ska ha till hemgiften sen", sade jag, och de bara tittade på mig och skrattade. Och då berättade jag om det och hur man gjorde förr och så. Och så hade jag med mig och visade min farmors gamla broderade örngott. Så jag försöker få in det lite grand att jag pratar lite om hur och varför och så (Intervju TX8).

TM4 förklarar:

Ja det gör jag. Som i urholkningen till exempel. Då kan man prata om sådana saker som vad hade de att äta på förr. Och vad var det för material de hade tillgång till. Jo trä. Och hur formar man det då? Då har man lärt dem då att man eldade i stockar för att göra kanoter, så gör man ju inte idag då eftersom man har så jättebra maskiner och verktyg så att man behöver bara trycka på en knapp så fräses hela skiten ut. Men förr så var det tidskrävande och tålmodskrävande och det som finns kvar då det är de vassa verktygen som i början var flintastenar och sedan uppfann man att man kunde gjuta och smida och

framställa järn och så. Så har utvecklingen gått till idag då, och idag har vi våra skölpar som man kan gräva med istället (Intervju TM4).

Hur de slöjdlärare som har någon form av historisk genomgång kring olika hantverkstekniker och moment gör sitt urval är lite olika. S1TM förklarar:

Det är nog var jag lättast hittar berättelser. Men fyrorna till exempel, det är inte direkt en uråldrig historia, men fyrorna gör pennor i gran, och då pratar vi lite om det. Historien kring det och hur man gjorde förr och krympträ och sådant kan man ta in snabbt. Men det är nog bara för att jag känner att jag får ett tillfälle, jag har inte det planerat och skrivit ett manus för att få in det med den historiska anknypningen utan det är nog mer vad jag kommer på för stunden. Och det är nog sådant jag hämtar från eget huvud (Intervju S1tm).

TM5 förklarar att han inte gör urvalet varken utifrån vilken årskurs han undervisar i eller vad de är för teknik han förevisar. Han förklarar att det istället snarast rör sig om vilket specifikt projekt det handlar om. TX7 menar att det snarare handlar om när det är läge och huruvida eleverna är intresserade om hon väljer att ge en historisk genomgång, än just vad det är för teknik det handlar om:

Man måste känna av lite grand att ”det här går inte hem i den här klassen” och då är det inte lönt. Är de däremot intresserade och frågar, då är det ju lättare. Jag kan ju nämna det och så men om det blir en större diskussion då blir det ju med de som är intresserade. Annars fungerar det inte, det blir bara oroligt och stökigt (Intervju TX7).

En av slöjdlärarna menar att han kanske till och med berättar historiskt kring alla hantverkstekniker när han tänker efter. Han förklarar även vad han främst tycker är vikten med att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning.

Nej, det gör jag inte. Fast jo, det kanske ändå på något sätt kommer in. Jag menar, ska jag prata om vad det är för skillnad på en kapsåg eller en klyvsåg då får man ju prata om hur den är konstruerad och så blir det då förr. Då finns det ju lite tekniker i det som äldre så att säga. Det kommer säkert någonting indirekt. Inte från begynnelsen, men det finns ju alltid något äldre. Det är ju viktigt idag. Att just i vardagen med hantverkstekniker. Idag är det ju på utdöende, de riktigt gamla teknikerna, det som man idag kan se äldre människor göra. När de dör så försvinner det (Intervju TM4).

Flera av lärarna menar även att historiska genomgångar kan lämpa sig både för lägre och högre årskurser. TM6 uttrycker det så här:

Ja det har egentligen en betydelse för att man kan skapa ett intresse. Att det inte bara är någonting man ska göra utan att det är något som någon annan har gjort, eller man kan berätta att så här och så här gjorde man, nu ska ni göra så här, ni ska skapa en ny sak. Så kan man skapa lite stämning i det hela (Intervju TM6).

Dock är det lite olika om lärarna tycker att eleverna är intresserad av att få en muntlig historisk genomgång kring de olika hantverksteknikerna. TM4, TM5, TX7 och TX8 säger att det är väldigt olika om eleverna är intresserade. Ibland är eleverna intresserade och ibland inte, vissa grupper är mer intresserade än andra och vissa elever är även mer intresserade än andra. TM5 uttrycker det så här:

Både och. Många blir intresserade, många tycker att det är spännande att få veta någonting utöver det vanliga eller vad man ska säga, men problemet är att många elever kommer in i slöjdsalen och har inställningen att ”nej, nu ska vi ha slöjd, inte prata historia”. Om jag relaterar detta till matematik så säger många elever: ”nej, jag vill inte räkna, vi har slöjd”. Jag tror att det är lite så att eleverna har en inställning att ”det här är slöjd och nu ska vi jobba”, och då när man börjar ha en miniföreläsning eller en teoretisk genomgång, så är det ett antal elever som blir rastlösa och tycker att vi ska sätta igång. Men jag upplever att det oftare är när det är teoretiska genomgångar med hantverkstekniker som den rastlösheten uppstår, snarare än när man har en genomgång där man berättar bakgrunden bakom luffarslöjd. Då är det fler som är intresserade (Intervju TM5).

TX9 tycker sig märka att eleverna är intresserade, S1TM och TM6 tycker istället att de är måttligt intresserade och TM6 har ett förslag på hur man eventuellt skulle kunna råda bot på detta:

Det är väl måttligt. Om jag får vara ärlig så är det väl så här: ”jaja, kom igen i luckan”. De ser inte slöjden som ett teoretiskt ämne utan de vill jobba så fort de kommer innanför dörren. Så egentligen ska man inte ha introduktionen i slöjd i en slöjdsal, man ska ha den i en vanlig sal. Jag tror det är bättre (Intervju TM6).

En lärare, TX9, har någon gång låtit några elever forska lite kring historiken kring något hantverk pga. att gruppen var så stor att inte alla fick plats att jobba samtidigt i salen. TX8 uttrycker däremot gärna en önskan att någon gång kunna göra det.

De intervjuade blev även tillfrågade vartifrån de hämtade den historiska informationen från till sådana här historiska genomgångar och S1TM, TM4, TM5, TM6 menar att det främst kommer från deras eget huvud och att de inte sitter och pluggar in något nytt medan TX7, TX8 och TX9 menar att de främst har läst sig till det i böcker, tidningsutklipp och på nätet och faktiskt på något sätt har suttit och pluggat in det.

På frågan om de intervjuade kan se några fördelar eller nackdelar med att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning presenteras följande fördelar:

Det är en fördel att veta lite grand om gamla tekniker, och då kan man ju förstå att det man gjorde förr, med den typen av verktyg man hade, och jämföra det med dagens teknik, så mycket enklare vi har det egentligen. Vi kan ju mäta med laser. Förr fick de ju famna en längre sträcka (Intervju TM4).

Förutom att det har en förmåga att skapa en helhet, att man blir intresserad av slöjden, så tycker jag också att det finns ett otroligt värde att förstå hur människor har jobbat i alla tider. Att det på sätt och vis är samma sak, men att vi kanske har bättre utrustning idag och att det tar väldigt lång tid att tillverka saker. Det kanske inte handlar just om historia, utan det handlar snarare om hantverksskicklighet genom alla tider vilket i och för sig blir historia, för att förstå att det tar tid att tillverka saker för hand, och för att förstå att det finns ett värde i hantverk. Och att det i alla tider har funnits människor som har levt av det, och lever av det, kan jag tänka (Intervju TM5).

Jag tror att det är viktigt över huvud taget att veta lite om vad som har hänt tillbaka i tiden. För mycket i historien kommer ju igen, det återkommer ju. Jag tycker att det är viktigt att de har lite klara linjer bakåt så att de inte tror att man bara lever just nu (Intervju TX9).

Nackdelar som framhävs är att eleverna kan uppleva det som lite ”mossigt”:

Men sedan kan det finnas nackdelar också att eleverna tycker att det är lite gammalt och förlegat om man börjar och berättar att ”där här är jättegammalt” och ”nu ska vi göra detta”. Det kanske är bättre att avslöja det sedan och säga ”nu vet ni om att ni gjort en uråldrig teknik” och göra tvärt om istället för det kanske inte lockar alla (Intervju S1TM).

TX8 ser både fördelar och nackdelar med det:

Det finns nog både fördelar och nackdelar. En del elever kan nog tycka att det är mossigt och gammalt, och kan inte koppla att man kan göra något nytt av det, men jag tror att många är intresserade av förr i tiden och då kan man utnyttja det för att göra det intressantare också. Så man får vara duktig på att visa att vi kan använda det idag också. Jag har ett spår i huvudet nu där jag tänker att det hade varit jättekul att göra ett projekt som handlar om medeltiden eller något sådant där man kan göra en gemensam grej där man kanske brickväver band och syr de olika klädesplaggen och så, men det är där borta någonstans. Men jag är ju ny och inte fast än i tanken (TX8).

Även de lärare som i dagsläget inte har några historiska genomgångar under sina slöjdlektioner ser fördelar med att göra det:

Ja, det tror jag. För jag tror att man kan fånga upp deras intresse mer i fall man har en historia bakom (Intervju S2TX).

S3TM uttrycker även att han gärna gör det i framtiden:

Absolut. Det kan jag. Och det är ju någonting som jag kommer att göra i framtiden (Intervju S3TM).

De intervjuade slöjdlärarna blev även tillfrågade om de någon gång arbetat ämnesintegrerat med slöjd och historia. Två av de nio slöjdlärarna har någon gång upplevt någon form av ämnesintegrering mellan slöjd och historia, dvs. TM4 och TX9. Båda två nämner att vikingatiden är ett populärt tema att arbeta ämnesintegrerat kring:

Jo det har vi haft ibland. Vi hade vikingatiden för ett par år sedan, när vi var och tittade på den stora vikingautställningen som var på Eriksberg. Då gjorde de sedan olika arbeten med anknytning till vikingatiden. Det var ett samarbete med en klasslärare. Ibland har vi diskuterat tillsammans och ibland har det varit så att klassläraren har kommit och tyckt att de behövt hjälp från oss och konkretisera det hela. Jag tror att det är vanligast att klassläraren kommer till oss (Intervju TX9).

S2TX och TX8 har dock jobbat med ämnesintegrering med matematiken och S2TX uttrycker det så här:

Vad jag har gjort, eftersom jag även är mattelärare är att jag har jobbat praktiskt med matte i slöjdsalen med de eleverna jag har både i slöjd och i matte, så när vi har haft geometri på mattelektionerna så har jag även tagit upp det i slöjden (Intervju S2TX).

Andra ämnen som nämns som det har jobbat ämnesintegrerade med är bl.a. bild, teknik och även en integrering mellan både textil- och trä- och metallslöjd.

Samtliga lärare ser dock fördelar med att arbeta ämnesintegrerat med slöjd och historia på ett eller annat sätt:

Ja, fantastiskt! Om de hade legat på och planerat och sagt att då och då kommer vi att jobba med den här tidsaspekten så skulle det vara mycket lättare att gallra ut mina projekt som skulle kunna spegla det de pratar om. Utan problem. Det hade nog varit bra (Intervju S1TM).

Jaaa... Ja men det är väl samma sak där att de får in andra perspektiv. Ofta delas ämnena in väldigt tydligt. Men jag tycker att det är bra att det inte bara är slöjd, slöjd, slöjd utan även matte och bild och så vidare (Intervju TX9).

Dock ser flera av lärarna svårigheter med att jobba ämnesintegrerat med slöjd och historia. TM5 pekar på tillgången på tid kan vara ett problem om man skall jobba med ämnesintegrering:

Historia och slöjd tycker jag är svårt. Det är klart att man kan t.ex. prata om en historisk bakgrund och sedan tillverkar man föremål utifrån det historiska temat, problemet är bara att tiden inte riktigt räcker till, och då menar jag den faktiska undervisningstiden, slöjdlektionerna. När ska man då prata om den historiska bakgrunden, om man då ska hinna tillverka någonting alls? Och då blir det så lätt att man jobbar utifrån det gamla vanliga, att man tar sina uppgifter som man har, och så krånglar man inte till det genom att försöka synka någon annan lärares planering, vilket ofta blir krångel (Intervju TM5).

TM5, TM4, S2TX och TX7 menar att om projekt med ämnesintegrering mellan slöjd och historia kommer på tal kan det vara svårt att hitta förtjänster för slöjden i det, och att det oftast handlar om att en annan lärare kommer och ”beställer” saker som ska bli gjorda, samt att slöjdundervisningen blir lidande tidsmässigt:

Om man ska göra någonting tillsammans med ett annat ämne ska det ju komma in naturligt. Det ska inte vara något påklistrat. Då blir det inte bra. Utan det måste vara någonting som man gör gemensamt och kanske får lite mer tid till. Det går inte in kanske i den vanliga undervisningen. Där faller det mycket, om man ska göra någonting speciellt. Det har inte direkt hänt att någon historielärare har kommit med förslag. Kanske då mer på mellanstadiet, det vet jag om att de har gjort, men då har de fått extratid till de projekten. Så det har bara tagits tid av en liten del av slöjdundervisningen, men inte fullt ut utan de har även fått extratid (Intervju TX7).

Det finns många som frågar, men så ska det finnas tid då. Jag vill ju inte få en beställning, utan jag vill ju jobba ihop då. Och då är det ju någon som får ge eller ta, eftersom när jag har en klass är ju egentligen klassläraren ledig från undervisning, och då har hon förberedelsetid kanske, eller något annat. Men då får man räkna med att om vi ska göra det jobbet här nere, då måste vi vara här allihop. Eller att jag kommer upp och lyssnar när jag har möjlighet, på vad det är de går igenom och om jag kan hitta något i mitt material som kan användas (Intervju TM4).

Samtliga slöjdlärare i denna undersökning är dock för ämnesintegrering och är öppna för det i framtiden, om det är genomförbart och på vissa premisser. TX7 uttrycker det så här:

Ja, beroende på vad det är och om man kan kombinera det med den undervisningen man har. Är det med vettiga moment så ja, för det måste ju bli något vettigt av det (Intervju TX7).

En av lärarna, TM6, menar dock att det hade varit kul, och han har försökt, men att han ser det som omöjligt att få med sina kollegor, historielärarna, i det här. Både S3TM och TX8 uttrycker att de gärna vill jobba ämnesintegrerat, men menar att de inte är särskilt bra på det på de skolorna där de jobbar.

För att försöka undersöka huruvida de slöjdlärare som ingår i min undersökning inspirerats av historiska genomgångar under sin egen grundskoleslöjd ombads de intervjuade att redovisa för vart de fått inspirationen till sin egen undervisning från. De svar jag fick var främst internet, kollegor, böcker och sådant de se runt omkring sig i butiker och annat. Ingen av dem svarade att de inspirerats av sin egen slöjdundervisning i grundskolan. Då frågan ställdes rakt ut om de påverkats något av grundskolans slöjd svarade fyra av nio slöjdlärare att de på något sätt påverkats och inspirerats av slöjden. En av dem minns i stort sett inget av slöjden, två menar att de inte direkt påverkats och två av dem menar att de snarast påverkats i andra riktningen, att de tänkt att de inte skall undervisa en sådan slöjd som de själv hade. Ingen av dem minns några historiska genomgångar under lektionstid, men en av dem, S1TM, säger att hon kan tänka sig att hennes textilslöjdlärare kan ha berättat för henne om lovikka-vantar, och kanske att hon lånade henne en bok på temat.

Slutligen har de intervjuade fått frågan om de tror att de efter denna intervju kommer se annorlunda på historiska tekniker och genomgångar i slöjdundervisningen. S1TM, S2TX, S3TM, och TX8 menar att de i och med intervjun fått en liten påminnelse om kursplan och mål och att de nog kommer fundera lite extra på ett historiskt perspektiv i sin undervisning och kanske att de försöker få med det mer. S2TX och S3TM säger:

Ja. Jag börjar genast tänka att ”shit, jag måste sätta mig in lite mer historiskt så jag kan snacka mer med eleverna om det så att de får en lite vidare syn också”. Så det är faktiskt mycket möjligt att jag påverkats (Intervju S2TX).

Mmm, jo men det vill jag ju. Jag känner mig rätt kass på historia själv, men det får väl läsa på (Intervju S3TM).

TM5, TM6 och TX9 tror att de på något sätt påverkar men är osäkra på om det kommer innebära någon skillnad i deras undervisning. TM4 och TX6 menar att de kanske inte behöver utvecklas något mer då TX6 tar varje år i sänder och TM4 menar att han inte har långt kvar till pension.

7. Analys och diskussion

Denna uppsats syftar till att undersöka huruvida slöjdlärare undervisar sina elever i historiska hantverkstekniker, om det finns en medvetenhet kring att de gör det och om lärarna ser något värde i att undervisa på ett sätt som främjar olika hantverks historiska bakgrund. Ett försök till

ett så allomfattande intervjuunderlag som möjligt har gjorts då de intervjuade slöjdlärarna återfinns i fyra olika delar av landet. Antalet intervjuer, nio stycken, samt den blandning av slöjdlärare, textilslöjdlärare och trä- och metallslöjdlärare har även valts för att underlaget skall vara så trovärdigt som möjligt. Dock är denna uppsats enbart resultatet av nio stycken intervjuer och inte på något sätt ett facit över samtliga Sveriges slöjdlärares åsikter och inställning till ett historiskt perspektiv i slöjden. Dock kan man i denna uppsats se de tendenser som råder kring hur slöjdlärare resonerar kring ett historiskt perspektiv i slöjdundervisningen.

Enligt resultaten ovan kan vi se att historiska tekniker förekommer i slöjdundervisningen och slöjdlärarna är mer eller mindre medvetna om det. Flera av slöjdlärarna var tvungna att fundera över vad historiska tekniker egentligen är. Intrycket jag fick var att slöjdlärarna inte så ofta funderar över ursprunget av teknikerna, mer än när det gäller vissa, lite mer ”klassiskt gamla” tekniker såsom knyppling och nålbindning. Att bara två av slöjdlärarna nämner stickning och virkning som historiska tekniker kan vara en indikation på att slöjdlärare som undervisar i textilslöjd inte alltid är medvetna om att de vanligare teknikerna har en historia. Vad man också skulle kunna se en tendens av är att de slöjdlärare som undervisar i trä- och metallslöjd har svårare att se specifika tekniker som gamla. Ett par av lärarna är inne på spåret att de flesta teknikerna egentligen är äldre och medan nämner specifikt enbart sinkningar. En av lärarna menar att han i vanliga fall egentligen inte alls använder sig av gamla tekniker i sin undervisning innan jag ifrågasätter hur gammalt luffarslöjd och svep är, vilket får honom att tänka på ursprunget till de teknikerna. En av slöjdlärarna nämner även, efter att intervjun är slut när vi bara sitter och småpratar lite, att hon tror att det är lättare att hitta och identifiera historiska tekniker i textilslöjden.

Samtliga slöjdlärare har hört eller läst citatet ovan som under även intervjun lästes upp. Vissa meddelar att de inte var helt förtrogna med det, och vissa menar att funderat en hel del över det. Dock vittnar tre av slöjdlärarna om att det är ett citat som de tycker kan vara svårt att förankra till slöjdundervisningen, medan en annan menar att det i det citatet ligger för höga krav på slöjdlärarna. En av slöjdlärarna funderar dock på om det inte är så att slöjdlärarna jagar upp sig i onödan då man inte behöver få in hela världens kulturer och alla tidsåldrar i sin undervisning, utan att det kan räcka med att beröra det lite grand, och det finns nog med mer naturligt i slöjden än vad man inser.

Historiska genomgångar förekommer mer eller mindre i slöjdundervisningen enligt dessa nio slöjdlärare. Två av dem har inte med det alls, den ena har undervisat i mindre än ett år och en har undervisat i drygt fyra år. Båda menar att de borde göra det, men att de inte hunnit få med det i sin undervisning ännu, och att det är pga. att deras egna kunskaper om historiken kring hantverket som brister, vilket gör att de inte ”vågar” prata historisk bakgrund med eleverna. De åtta slöjdlärare som har historiska genomgångar vittnar om att det främst handlar om genomgångar av tekniker där de redan har förkunskaper, att de främst plockar från huvudet när de skall presentera något historiskt. De väljer alltså ut vilka genomgångar de har utifrån förkunskaper, samt där de tycker att det naturligt kommer in i undervisningen. Att en slöjdlärare engagerar sig i att specifikt läsa på historiken inför ett projekt är enligt vad som framkommer i intervjuerna ovanligt. Att de två slöjdlärare som inte har några historiska genomgångar uttrycker att det delvis beror på att de saknar kunskaper är också ett tecken på att det är kunskaperna som styr slöjdundervisningens innehåll snarare än tvärt om. Man väljer

att lägga upp sin slöjdundervisning utifrån kunskaper istället för att ens kunskaper avspeglar vad som skall och bör ingå i slöjdundervisningen.

Slöjdlärarna kan både se fördelar och nackdelar med att ha ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen med historiska genomgångar under lektionstid, men alla presenterar någon form av fördel. Fördelar är att eleverna kan bli mer intresserade och att de kan bli mer medvetna om värdet i hantverket, och som två av dem är inne på, att det är väldigt lätt att tillverka saker idag när vi har maskiner, jämfört hur det var förr. Nackdelar kan vara att eleverna ser slöjden som ”mossig” och att de inte har tålamod nog att lyssna på teoretiska genomgångar. Det råder delade meningar bland slöjdlärarna huruvida de anser att eleverna är intresserade att få en historisk genomgång. Fyra av dem menar att det är väldigt olika och en annan menar att man får välja sina stunder och känna av om gruppen är intresserad och om det är läge. Två av lärarna menar att eleverna inte är särskilt intresserade medan en tredje menar att eleverna är intresserade. Här kan vi alltså se att det råder vissa delade meningar kring historiska genomgångar i slöjdundervisningen. Att sju av nio slöjdlärare gör det, kan tyda på att slöjdlärarna antingen ser någon form av pedagogisk finess med det, eller att de själva har ett intresse för det och alltså gör det. Att två slöjdlärare till en viss del gör det, men samtidigt menar att eleverna är måttligt intresserade, kan betyda att de själva anser det vara viktigt, då det står med i kursplanen, och gör det ändå, trots ett visst ointresse. De två slöjdlärare som inte har några historiska genomgångar uttrycker att de hyser en önskan att göra det i framtiden, bara de får mer kunskap kring det.

Anmärkningsvärt är att ingen av de intervjuade slöjdlärarna har något stående inslag i sin undervisning där eleverna får forska kring ett hantverk, designstil eller liknande och skriva egna arbeten. Endast en av slöjdlärarna har gjort det, dock beroende på att slöjdgruppen var för stor för att få plats i salen, snarare än att hon såg någon pedagogisk vinning i detta. Endast en av lärarna uttrycker en önskan om att göra detta i framtiden.

Ämnesintegrering mellan slöjd och historia verkar enligt resultaten av dessa nio intervjuer vara ovanliga i slöjddämnet. Endast två av slöjdlärarna har själva arbetat ämnesintegrerat med slöjd och historia, dock var det några år sedan nu. Anmärkningsvärt här är att det rör sig om två slöjdlärare, båda över 60, med mer än 20 års erfarenhet som jobbat ämnesintegrerat. Att de inte gjort det på några år är en indikation på att det inte längre är så vanligt med ämnesintegrering i skolan, särskilt när det gäller slöjd och historia. Flera av slöjdlärarna vittnar dock om att ämnesintegrering mellan matematik och historia är mer vanligt, även bland de som bara jobbat några år. Flera av slöjdlärarna menar dock att det kan vara svårt med en ämnesintegrering mellan slöjd och historia, både vad gäller att få tid till det och att få till ett bra samarbete. En av slöjdlärarna uttrycker att det är enklare att ”köra sitt race” istället för att försöka synkronisera andra lärares scheman. Att arbeta ämnesintegrerat med slöjd och historia är så pass ovanligt, men att matematik är desto vanligare, är en indikation på att slöjdlärarna ser matematik och slöjd som mer naturliga tillsammans.

Som vi kan se i kapitel 3 har kursplanerna för slöjd innehållit någon form av historiskt perspektiv med bl.a. hemslöjd, dräkthistoria och hantverkstraditioner sedan 1962 och framåt (Lgr69 är undantaget) vilket innebär att flera av de slöjdlärare jag intervjuat, och däribland även jag själv) har gått i grundskolan och undervisats i slöjd under dessa läroplaner. Inte en enda minns dock någon form av historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning, bortsett från en av dem, som i efterhand tror att det kan ha gjort det, men då enbart som ett samtal mellan

henne och slöjdläraren, om lovikka-vantar. En av slöjdlärarna berättar dock att han inte minns i stort sett något från sin grundskoleslöjd, och kan därför inte minnas om det förekom. Att dessa nio slöjdlärare inte minns att det förekom behöver alltså inte betyda att det inte gjorde det, då de kan ha glömt det. Vad det däremot innebär är, att om det gjorde det, har det inte lämnat något bestående intryck hos dessa slöjdlärare då de inte kan minnas det.

Av de nio slöjdlärare jag intervjuat tror i alla fall fyra av dem att de efter intervjun kommer att tänka mer på att få in ett historiskt perspektiv i undervisningen. Samtliga dessa slöjdlärare är relativt unga och har mindre än fem års yrkesverksamhet. De slöjdlärare som tror att det på något sätt kommer att påverka dem men samtidigt inte ändrar på någonting har jobbat som slöjdlärare mellan ca nio och 42 år, och känner troligtvis sig bekväma i sin lärarroll utan att behöva ändra på någonting. Två av lärarna meddelar att de är i stort sett färdiglärda, och dessa två har jobbat i 24 resp. 38 år. Jag tolkar detta som att det är främst de relativt nyutexaminerade som tycker att de behöver hålla sig ajour med kursplanen och utvecklas i sin yrkesroll. De slöjdlärare som har flera års erfarenhet har helt enkelt hittat sitt sätt att arbeta, utan att göra några större förändringar då en ny kursplan kommer.

Sammanfattande kan man helt enkelt säga att ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen förekommer, dock inte i någon större utsträckning, och de flesta slöjdlärare ser det som som en bisyssla i slöjdundervisningen och inte som ett av de viktigare målen att sträva efter. Endast en av de slöjdlärare jag intervjuat strävar efter att göra det i mycket större utsträckning, och värt att nämna om henne är att hon även är utbildad inom historia och religion. Troligtvis påverkar hennes utbildning, och hennes personliga intresse vad hon tycker är viktigt i slöjden, precis på samma sätt som en av slöjdlärarna berättar att hon blir påverkad av att hon även undervisar i matematik, och har därför lättare att införa matematiken i slöjdsalen.

Något jag inte frågade lärarna om, vilket jag i efterhand inser hade varit intressant att fråga, är huruvida det förekommit något historiskt perspektiv på slöjdlärarytbildningen. Tre av slöjdlärarna har gått Lp01, i Göteborg, och har därmed troligtvis haft samma lärare och ett liknande upplägg på sina studier, som jag har haft i mina. Under mina tre slöjdterminer har det ingått endast två historiska genomgångar som jag kan minnas, en om stickning och en om virkning, vilket jag kan tycka är ganska få. Personligen hade jag gärna velat ta del av bakgrunden och ursprunget till exempelvis svep, broderi och svarvning, och hade jag fått det hade det troligtvis varit enklare att plocka fram dessa kunskaper vid en teoretisk genomgång inför mina framtida elever. Min upplevelse är att en historisk bakgrund och ett historiskt sammanhang inte ingår genomgående i slöjdlärarytbildningen. Avsaknaden av ett sådant angreppssätt kan vara en bidragande faktor till att de slöjdlärare jag intervjuat har relativt lite historiska genomgångar i sin undervisning. Detta är alltså en vinkling som hade varit intressant att undersöka vidare.

Jag tycker, utifrån intervjuernas resultat, mig se att ens personliga intressen påverkar vilken form av slöjdundervisning man genomför. För mig känns det helt naturligt att ha ett historiskt perspektiv på min slöjdundervisning eftersom jag brinner för historiska hantverkstekniker och hela tiden vill veta mer om det. Jag tror, att när jag till hösten skall börja undervisa, och kanske skall starta upp ett projekt i luffarslöjd, helt naturligt startar det projekt eleverna precis skall påbörja, med att berätta om luffare och varför tekniken heter som den gör. Och för mig,

som har historia som ett intresse, finns det en pedagogisk vinning med detta. Illeris tre lärdimensioner går att applicera på detta undervisningsätt.

De tre lärdimensionerna innehållsdimension, drivkraftsdimensionen och samspelsdimensionen skall enligt Illeris ingå i allt lärande. Applicerar man dessa på slöjdundervisningen kan man förklara innehållsdimensionen med det man lär sig i slöjden. Det kan vara olika hantverkstekniker och moment som att virka, väva, såga, måla och driva. Men det handlar också om att kunna analysera det man gör, att motivera sin val och om att kunna dokumentera sin process.

Samspelsdimensionen berör samspelet mellan individen och den sociala och materiella omgivningen. Samspelsdimensionen bidrar till att utveckla den lärandes socialitet och dess förmåga att fungera i ett socialt samspel.

Drivkraften i slöjden kan vara exempelvis motivation, vilja, och intresse, och det är här ett historiskt perspektiv kan komma in. Motivationen kan handla om att eleven exempelvis vill bli bra på att virka, eller att hen i framtiden vill kunna bygga sina egna möbler. Motivationen kan även ligga i att eleven vill få ett bra betyg för att kunna söka in till ett visst program på gymnasiet. Utgörs drivkraften som ligger bakom det hela av intresse, så kan det utgöras av ett historiskt intresse. Precis som flera av slöjdlärarna påpekar, så kan det faktum att eleverna får lite bakgrund till det hela innebära att fler vill prova på olika tekniker och att man skapar lite stämning i det. Dock kan det krävas ett personligt intresse för historia för att sådana historiska genomgångar skall ha en direkt inverkan på drivkraftsdimensionen. Däremot kan det innebära en indirekt inverkan. Det kan vara svårt att lära sig något utan att se värdet eller anledningen till att man lär sig något. Att, på samma sätt som ett par av slöjdlärarna beskriver, förklara hur man tidigare gjort för att tillverka föremål, och hur man gör idag med en annan teknik, bidrar till att eleverna, precis som det står i kursplanen för slöjd i Lgr11, utvecklar medvetenhet kring hantverk från olika tidsperioder.

Slöjdlärarna i min intervju ser det främsta värdet i att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning att skapa ökat intresse och att öka medvetenheten kring värdet i hantverk. Att på något sätt se de olika hantverksteknikerna i sitt sammanhang, kan göra att eleverna ser en nytta med att göra det. Att ge eleverna en uppgift, att t.ex. bygga en låda, utan att förklara varför eller vad den skall användas till, kan leda till att eleverna inte ser någon nytta med att göra det, och då får de heller ingen drivkraft att genomföra det. Att eleverna då ser slöjd och hantverk i ett historiskt sammanhang kan leda till att eleverna ser en större nytta med slöjden, att de får upp motivation för att arbeta med händerna, och att de får ett större intresse för slöjd. Vad som åsyftas här är dock inte att bara eleverna får höra lite om historien bakom så ser de nyttan med slöjd. Jag ser det istället som en aspekt, som kan bidra till mer förståelse och intresse. Och det är här ämnesintegrationen kommer in. Precis som en av lärarna påpekar delas ofta de olika skolämnena in med klara gränser, när det i själva verket kanske inte är så avgränsat. Hon menar att slöjd även blandar in matematik och bild, och enligt vad jag eftersträvar, även historia. Och man behöver inte dra gränsen där. Svenska är ett ämne som kommer in i alla skolämnen, på ett eller annat sätt. Och jag tror att eleverna låser alldeles för mycket vid vilket ämne det står att de har på schemat. Om eleverna däremot blir vana vid ett ämnesintegrerat arbetssätt skulle repliker som ”Men har vi inte slöjd nu? Jag vill inte lyssna på någon gammal historia” bli mindre frekventa.

Myrne (2010) beskriver i sin uppsats hur en elev menar att det inte är svårt att lära sig något på fritiden då det på fritiden ”är roligt”. Man kan se det liknande sätt med slöjden. Enligt Skolverkets Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03) presenteras en bild av att eleverna tycker att slöjden är rolig, inte sällan ett av de roligaste ämnena i skolan, men kanske inte alltid det nyttigaste (Hasselskog & Johansson 2008: 15ff, Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd, Skolverket: 9). Oftast är slöjden ett lustfyllt ämne, men som NU-03 vittnar om är det inte alltid eleverna ser nyttan med den. En elev kanske inte ser någon nytta med att lära sig sticka och att kunna sticka en halsduk, men liksom det scenario som Myrne beskriver, kan det hända att eleven hade tyckt det varit både roligare och nyttigare att lära sig att sticka en halsduk hemma, eftersom det då inte är en skolaktivitet. Skolaktiviteter kan förknippas med tvång. De slöjdlärare jag intervjuat i min undersökning har både vittnat om att eleverna både är och inte är intresserade av historiska genomgångar. Jag tror att det viktigaste om man ska genomföra sådana är att det sker på ett lustfyllt sätt. En historisk genomgång av en hantverksteknik behöver inte betyda att jag som lärare säger till klassen: ”Nu ska jag berätta om hur det var förr i tiden”. Det kanske inte är något som fångar elevernas direkta intresse, men man kan däremot göra som en av slöjdlärarna gör när hon får frågan om varför de broderar på ett örngott, att hon på ett skämtsamt sätt berättar om hemgiften, och gör det till något personligt genom att säga just de eleverna skall ha det till sin hemgift. Direkt hade hon fångat elevernas intresse genom att få dem att skratta och tänka över vad hemgiften innebär. Att hon dessutom visade upp sin egna farmors broderade örngott som ingått i hennes hemgift, gör att det även blir personligt för läraren. Kanske gick eleverna sedan hem och frågade om de hade några örngott från sin egen farmors eller mormors hemgift och har på så sätt fått ett ökat intresse för både sin egen och omgivningens historia. Som komplement till att berätta muntligt och att visa upp föremål kan även vara att titta på en kortare film, eller kanske till och med ett museibesök. Man skulle även kunna ge eleverna en uppgift i att exempelvis nästa gång man ses ha med något broderat hemifrån, kanske från farmors eller mormors hemgift.

Här har jag presenterat några möjliga sätt att koppla slöjdundervisningen till kursplanen och citatet:

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.

(Skolverket, Lgr 11: 213).

Och just det sätt som ovan nämnda slöjdlärare beskriver, när hon berättar att hon pratat med eleverna om hemgift och broderade örngott, tycker jag är ett lysande exempel på ett iscensättande av citatet ovan. I och med detta samtal blir eleverna mer medvetna om estetiska traditioner, hantverk och design från en svunnen tid. Denna uppsats har fokuserat på hantverk från olika tidsperioder, men det utesluter dock inte, snarare tvärt om, att olika kulturer blir inblandade. Vi lever i ett mångkulturellt samhälle, och vi får inte glömma att även hantverket och de estetiska traditionerna är mångkulturella. Vanligt förekommande tekniker i slöjd, såsom svarvning, stickning och vävning är inte utpräglad svenska utan finns i stort sett över hela världen, med olika traditioner och stilar. Ett exempel på hur man enkelt kan få in en estetisk tradition, om en en något modern sådan, från en annan del av världen i

slöjdundervisningen är om man har ett arbetsområde med virkning att presentera japanska amigurumis och dess historia. I en sådan presentation kan man både få in en historisk bakgrund, ett exempel på en annan kultur, och något från vår samtid i ett och samma projekt. Precis som en av lärarna resonerar, så tror jag att man inte behöver bli så stressad över ovanstående citat. Förhoppningsvis har slöjdlärarna av idag både en gedigen utbildning och ett intresse för hantverk, och börjar man fundera över vad man själv har kunskap om, behöver inte en historisk genomgång under en slöjdlektion varken ta så lång tid eller innebära för mycket förarbete. Det gäller bara att våga, och kanske ibland att man behöver läsa på lite. Bidrar man då till att eleverna får en större förståelse, och tänker till kring hantverkande och den materiella kultur vi lever i idag och lär sig, genom att själva hantverka, att förstå värdet i något handgjort och som man kan göra själv har man kommit en bra bit på väg.

8. Slutsatser

För att presentera vad jag egentligen kom fram till i denna uppsats återgår jag till frågeställningarna.

- *Är ett historiskt perspektiv vanligt förekommande i slöjdundervisningen i grundskolan?*

Enligt vad jag kommit fram till i sammanställningen av intervjuerna är ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen förekommande, dock inte i så stor utsträckning. Enligt vad jag har kunnat utläsa av de svar de nio slöjdlärarna gett, är det snarare ett undantag än en vana att slöjdlärarna har någon form av historisk genomgång av de olika hantverkstekniker och moment som ingår i undervisningen. Endast en av lärarna menar att någon form av historik framkommer till varje moment, och då sker det indirekt när han pratar rent tekniskt kring verktyg etc. Vad som är troligt, utifrån dessa resultat, är att de relativt få och korta genomgångar som förekommer, inte gör ett så stort intryck på eleverna. Det faktum att ingen av de tillfrågade slöjdlärarna minns några historiska genomgångar i slöjd från sin egen grundskoletid, kan vara ett tecken på detta.

- *Finns det en medvetenhet om historiska tekniker bland slöjdlärare i grundskolan?*

Svaret på denna fråga är både ja och nej. De flesta slöjdlärarna är medvetna om att vissa av teknikerna är historiska som t.ex. knyppling, lapptechnik och sinkningar. Några av slöjdlärarna spekulerar i huruvida inte alla tekniker egentligen har en historik, men flera av slöjdlärarna benämner exempelvis inte stickning, virkning och luffarslöjd som gamla tekniker på rak arm. Min uppfattning är att slöjdlärarna känner till att vissa tekniker är gamla och kan presenteras med en historisk genomgång, men att de inte är medvetna om samtliga i sin undervisning förekommande teknikers ålder och ursprung. Detta gör att många teknikers historiska sammanhang helt utelämnas ur undervisningen. Hade däremot slöjdlärarna i större utsträckning funderat kring slöjdens historiska ursprung, och i vissa fall haft ett eget större intresse för historia i kombination med slöjd, hade medvetenheten ökat, både bland lärare och

elever. Av intervjuerna framkom dock att slöjdlärarna ser tillgången på tid som ett hinder till detta.

- *Ser slöjdlärare några fördelar med att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning?*

Ja, det gör de. Samtliga slöjdlärare ser någon form av fördel med att ha ett historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning, men de kan också se nackdelar. Fördelar är, som presenterats ovan, att de kan skapa större intresse bland eleverna, eleverna ser vad de gör i ett sammanhang som kan bli en drivkraft, enligt Illeris tre lärdimensioner, och eleverna kan få större uppskattning för hantverk och hantverksskicklighet. Nackdelar kan vara att eleverna tycker att slöjden är ”mossig” och att de blir rastlösa och inte orkar lyssna på de genomgångar som genomförs.

Att se ett sammanhang och en nytta i det man lär sig är essentiellt för ett gott lärande. Min tes i denna uppsats är att att få historisk bakgrund och överblick kring de hantverkstekniker som ingår i slöjdundervisningen är en aspekt som bör tillföra en drivkraft som gör att eleverna drivs framåt i sitt lärande. Enligt Illeris påverkas det man lär sig av hur läroprocessen är, om den drivs av lust eller tvång. Drivs någonting av tvång blir det inte ett lustfyllt lärande, och man är kanske inte villig att ta upp sina kunskaper och använda dem igen i ett senare skede. Att eleverna förstår varför man har gjort, och gör på ett visst sätt än idag, tror jag definitivt kan bidra till en lust och intresse som driver lärandet framåt.

9. Fortsatt forskning

Denna undersökning, och resultaten jag fått från denna, är enbart en liten del i ett stort sammanhang. För att forska vidare kan man belysa ett antal intressanta aspekter. Ett intressant sätt att gå vidare på hade varit att komplettera denna undersökning med antingen en intervjustudie eller en enkät bland elever, med syftet att undersöka om de har eller haft något historiskt perspektiv på sin slöjdundervisning, och deras upplevelser av det? Frågar man kunnat ställa till eleverna är till exempel: *Tycker du att det är intressant att veta lite om historiken kring olika hantverkstekniker? Tycker du att ett historiskt sammanhang bidrar till en ökad förståelse för varför vi har slöjd? Varför har vi slöjd?*

En annan intressant aspekt hade varit att intervjua eller göra en enkät bland gymnasieelever om deras slöjd i grundskolan om vad de minns om slöjden och om de minns några historiska genomgångar. Att undersöka om ett historiskt perspektiv på slöjdundervisningen bidragit till en större förståelse kring slöjd och om det gjort några bestående intryck bland eleverna är ett intressant perspektiv att undersöka. En kombinerad undersökning, där man både intervjuar lärare, på liknande sätt som jag gjort i denna undersökning, samt även intervjuar före detta elever till lärarna om ett historiskt perspektiv på slöjdundervisning, och sedan jämför resultaten, hade också varit intressant.

Ovan nämnda vinkling, att söka undersöka i vilken utsträckning slöjdlärarnas utbildning har haft ett historiskt perspektiv och huruvida närvaron eller avsaknaden av den påverkat lärarnas förhållningssätt till ett historiskt perspektiv i sin undervisning hade även varit av intresse att studera vidare.

En utökad version av denna undersökning hade också varit ett sätt att gå vidare. Ett sätt hade varit att istället för intervjuer, skicka ut en enkät till ett större slöjlarunderlag över större delar av landet. En annan intressant aspekt hade även varit att återkomma till de nio slöjdlärare jag intervjuat i den här uppsatsen om några år och ställa samma frågor igen för att se om de på något sätt påverkats av den intervju jag i detta genomfört.

10. Referenser

Berge, B-M. (1992), *Gå i lära till lärare – en grupp kvinnors och en grupp mäns inskolning i slöjdläraryrket*, (Akademisk avhandling, Umeå: Umeå universitet

Borg, K. (1995). *Slöjdämnet i förändring 1962-1994*, (Licentiatsuppsats). Linköping: Linköpings universitet

Borg, K. (2001). *Slöjdämnet – intryck, uttryck, avtryck*, (Akademisk avhandling). Linköping, Linköpings universitet

Brickman-Stühl, C. & Hedin, C. (2010). *Varför skall man ha slöjd? - Några pedagogers syn på slöjden som formellt bildningsverktyg*, (Examensarbete), Göteborg: Göteborgs universitet

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud L. (2003/2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik

Hasselskog & Johansson 2008. *Slöjdämnet efter millennieskiftet, Slöjda för livet – Om pedagogisk slöjd*, Stockholm: Lärarförbundet förlag, s 15-28

Hasselskog, P. (2010). *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen*, (Akademisk avhandling). Göteborg: Göteborgs universitet

Holmberg, A. (2009). *Hantverksskicklighet och kreativitet – Kontinuitet och förändring i en lokal textilläroplan 1955-2001* (Akademisk avhandling). Uppsala: Uppsala universitet

Illeris, Knud 2006. *Lärande*, Lund: Studentlitteratur

Johansson, M. (2002). *Slöjdpraktik i skolan – hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap* (Akademisk avhandling). Göteborg: Göteborgs universitet

Myrne, A. (2010). *Slöjd och IKT – möjligheter att lära slöjd med hjälp av IKT*, (Examensarbete), Göteborg: Göteborgs universitet

Mäkelä, E. (2011). *Slöjd som berättelse – om skolungdom och estetiska perspektiv*, (Akademisk avhandling), Umeå: Umeå universitet

Skolverket (1962). *Läroplan för grundskolan, Lgr62*, Stockholm: SÖ-förlaget

Skolverket (1973). *Läroplan för grundskolan, Lgr69*, Stockholm: Svenska utbildningsförlaget Liber AB

Skolverket (1980). *Läroplan för grundskolan, Lgr80*, Stockholm, Skolöverstyrelsen och Liber utbildningsförlaget

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur

Säljö, Roger (2008). *Lärande i människans landskap*, I Rystedt, Hans & Säljö, Roger (Red.), *Kunskap och människas redskap: teknik och lärande*, Lund: Studentlitteratur, s. 13–20

Elektroniska källor:

NE.se

[Elektronisk] Tillgänglig

<http://www.ne.se/historia/203334>

Nedladdat: 2013-05-12 kl 15:23

NE.se

[Elektronisk] Tillgänglig

<http://www.ne.se/perspektiv/282247>

Nedladdat: 2013-05-12 kl 15:45

Skolverket

Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd

[Elektronisk] Tillgänglig

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2565

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2565

Nedladdat: 2012-12-17 kl 21:15

Skolverket

Kursplan slöjd, Lpo94

[Elektronisk] Tillgänglig

http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/2.4894?_xurl=http%3A%2F%2Fli64-rh5-kursweb.skolverket.se%3A26025%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubjectkursinfo.htm%3Bjsessionid%3D65E303E8743B628DC3A23D65A074C7A6%3FsubjectCode%3DSL%26code%3DGRGLAR2000%26tos%3DCOMPULSORY_SCHOOL_GR_2000

http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/2.4894?_xurl=http%3A%2F%2Fli64-rh5-kursweb.skolverket.se%3A26025%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubjectkursinfo.htm%3Bjsessionid%3D65E303E8743B628DC3A23D65A074C7A6%3FsubjectCode%3DSL%26code%3DGRGLAR2000%26tos%3DCOMPULSORY_SCHOOL_GR_2000

Nedladdat: 2012-12-16 kl 16:53

Skolverket

Kommentarmaterial till kursplanen slöjd, Lgr11

[Elektronisk] Tillgänglig

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2565

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2565

Nedladdat: 2012-11-01 kl 15:32

Skolverket

NU-03

[Elektronisk] Tillgänglig

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publicerat/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1369

Nedladdat 2012-12-05 kl 13:07

Synonymer.se

[Elektronisk] Tillgänglig

<http://www.synonymer.se/?query=perspektiv&SOK.x=0&SOK.y=0>

Nedladdat: 2013-05-12 kl 15:39

Vetenskapsrådet

[Elektronisk] Tillgänglig

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Nedladdat 2013-05-13 kl 15:46

Bild

[Elektronisk] Tillgänglig

<http://lenemfrank.blogspot.se/2011/04/dokument-til-mette-om-pdagogisk.html>

Nedladdad 2013-15-13 kl 09:05

Bilaga 1. Mallar för intervjupersoner

Slöjdlärare 1: S1TM

Kvinna

Ålder : 30-39

Utbildad i: slöjd

Undervisar i: trä- och metallslöjd

Annan behörighet: teknik

Undervisar årskurs: 4-5, 9

År som yrkesverksam: 4 år

Region: Göteborgs stad

Slöjdlärare 2: S2TX

Kvinna

Ålder : 20-29

Utbildad i: slöjd

Undervisar i: textilslöjd och matematik

Annan behörighet: matematik

Undervisar årskurs: 6-9

År som yrkesverksam: 4 år

Region: mindre kommun i närheten av Göteborg

Slöjdlärare 3: S3TM

Man

Ålder : 20-29

Utbildad i: slöjd

Undervisar i: trä- och metallslöjd

Annan behörighet: svenska

Undervisar årskurs: 3, 6-9

År som yrkesverksam: Inte fullt ett år

Region: Göteborgs stad

Slöjdlärare 4: TM4

Man

Ålder : 60-69

Utbildad i: trä- och metallslöjd

Undervisar i: trä- och metallslöjd

Annan behörighet: nej

Undervisar årskurs: 3-9

År som yrkesverksam: 24 år

Region: Göteborgs stad

Slöjdlärare 5: TM5

Man

Ålder : 30-39

Utbildad i: trä- och metallslöjd, dock obehörig. Saknar allmänt utbildningsområde men är utbildad inom trä- och metallslöjd.

Undervisar i: trä- och metallslöjd

Annan behörighet: nej

Undervisar årskurs: 4-7

År som yrkesverksam: 8 år

Region: Stockholmsregionen

Slöjdlärare 6: TM6

Man

Ålder : 40-49

Utbildad i: trä- och metallslöjd

Undervisar i: trä- och metallslöjd

Annan behörighet: Teknik

Undervisar årskurs: 8-9

År som yrkesverksam: 15 år

Region: Malmö stad

Slöjdlärare 7: TX7

Kvinna

Ålder : 60-69

Utbildad i: textilslöjd

Undervisar i: textilslöjd

Annan behörighet: nej

Undervisar årskurs: 3-9

År som yrkesverksam: 38 år

Region: mindre ort i Jönköpings län

Slöjdlärare 8: TX8

Kvinna

Ålder : 30-39

Utbildad i: textilslöjd

Undervisar i: textilslöjd

Annan behörighet: religion och historia

Undervisar årskurs: 2-9

År som yrkesverksam: 2 år

Region: mindre ort i Jönköpings län

Slöjdlärare 9: TX9

Kvinna

Ålder : 60-69

Utbildad i: textilslöjd

Undervisar i: textilslöjd

Annan behörighet: nej

Undervisar årskurs: 3-9

År som yrkesverksam: 42 år

Region: Göteborgs stad

Bilaga 2. Intervjuguide:

Namn:

Ålder:

Undervisar årskurs:

Slöjdart/arter:

Eventuellt annat ämne:

1. Hur länge har du arbetat som slöjdlärare?

2. Vart gjorde du din slöjdlärodbildning?

3. Vad var den största anledningen till att du utbildade dig till slöjdlärare?

4. Kan du beskriva huvuddragen i din undervisning?

Vilka tekniker är huvudmomenten i din undervisning i de olika årskurserna du undervisar i?

Ser du några tekniker eller moment som viktigare än andra?

Läser citat: ”Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder” (Skolverket, Lgr 11).

5. Känner du igen citatet?

Känner du igen liknande mål och syften från tidigare kursplaner?

Är det något du funderat extra på?

Vad tror du detta innebär för slöjdundervisningen?

6. Ingår det några historiska/gamla tekniker i din slöjdundervisning?

Vilka?

Varför har du valt just dessa?

Varför är dessa tekniker viktiga för slöjdundervisningen?

7. Presenterar du den historiska bakgrunden till teknikerna för eleverna?

Gör du det till alla tekniker/moment?

I vilken/vilka årskurser gör du detta?

Hur gör du urvalet?

Varför väljer du just de teknikerna du gör?

Tycker du att det passar med en sådan undervisning i alla årskurser?

Passar det bättre för yngre eller äldre årskurser?

Vart hämtar du/har du hämtat denna information?

Vad ser du för fördelar eller nackdelar med att ha ett historiskt perspektiv på din undervisning?

8. Tycker du att eleverna är intresserade av en historisk genomgång av de olika hantverksteknikerna?

Utvecklas detta på något sätt med att eleverna får skriva egna arbeten eller forska själva?

9. Du säger att du inte har några historiska/gamla hantverkstekniker i din undervisning:

Har du funderat kring varför?

Hur gamla är egentligen de teknikerna då går igenom med eleverna?

10. Du ger ingen historisk bakgrund till de tekniker/moment som ingår i undervisningen:

Har du funderat på varför?

Kan du se några fördelar med att göra det?

Om du skulle börja med historiska genomgångar, finns det någon eller några tekniker eller moment du tycker skulle vilja ge den historiska bakgrunden till?

Varför just den/dessa?

Tror du att du kommer börja med det i framtiden?

11. Har du någon gång jobbat ämnesintegrerat och haft någon form av samarbete mellan slöjd och historia?

Hur?

Gör du detta fortfarande?

Samarbetar du med historieundervisningen och historielärare?

Gör du detta varje termin/läsår?

Passar det bäst för yngre eller äldre årskurser?

Hur kommer det sig att du inte gör det längre?

Ser du någon fördel att jobba ämnesintegrerat med slöjd och historia?

Jämfört med andra ämnen?

12. Vart hämtar du inspirationen till din undervisning?

Tror du att du själv påverkats av den slöjdundervisning du fått när du själv gick i grundskolan?

Ingick det något historiskt perspektiv på slöjdundervisningen under din grundskoletid?

13. Tror du att du efter den här intervjun kommer se annorlunda på historiska tekniker i slöjdundervisningen?

Finns det någon chans att du kommer börja med historiska genomgångar under lektionstid?

Kommer du vara intresserad av att arbeta ämnesintegrerat med ämnet historia?